

ఆభినవరస్వతి

చామరాక మాసపత్రిక

అష్టావధాని జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిచే

బ్రతుకొంపబడుచున్నది.

గుంటూరు.

సంపుటము 14	}	1924 సం॥	}	4. వ సం॥
		జులై, ఆగష్టు		సంచికలు

విషయములు.

౧	స్వవిషయము.	}	పత్రికాధిపతి
౨	అంటరానివాళ్లు		
3	నిష్పంధన స్వాధీనపదము.	}	సోపానరాజు హరికృష్ణదేవరాయ గారు
౪	రాజువలని లాభములు.		
౫	దుర్గాస్తవము - మునుసు దుస్సాపాదరావు గారు.		
౬	కవిత్వము.		
౭	ధర్మనిర్ణయము - పల్లాది అంజనేయశాస్త్రి గారు		
	వాగరఖండము - పత్రికాధిపతి		

చందానిర్ణయము సంవత్సరమునకు.

ప్రధానపోషకులకు రు 25 0 0 సహాయులకు రు 5 0 0
 పోషకులకు రు 10 0 0 చందాదారులకు 3 0 0

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాల, గుంటూరు.

Printed at the Chandrika Press, Guntur,
 and published at Guntur, by the Editor Ashtavadhani
 Janapati Pattabhirama Sastry.

అభినవసరస్వతి.

సంపుటము ౧౪ { గుంటూరు, { సంచిక ౪, ౫
మందుభి సం॥ ఆహాన శ్రావణములు.

స్వవిషయము.

ఆర్యులారా!

చైత్రమాసపత్రికయందుఁబ్రచురింపఁ బడిన పత్రికస్మృతి స్వవిషయములనుండి నాస్థితీయంతయు మీకు విదితమయియే యున్నయది. అట్టి విపత్సముద్రమున మునిగియున్న కతంబుననే పత్రిక సకాలమునకుఁ బ్రచురింపఁజాలకున్న వాడను. కీలకసంవత్సరాహాధమాసమందీ పత్రిక ప్రారంభించి క్రమముగా నాలుగుమాసములు సకాలమునకుఁ బ్రచురించుటయు సంతో "శ్రీయాసి బహువిఘ్నాని"యను నభియుక్తోక్తిసార్థకముఁజేయుచు జ్వరభూతమొకటి న న్నావేశించి యప్పటికి ౧౦ లంఘనములు చేయించియు వదలక పదిమాసములపర్యంతము బహుశ్రమముల పాలుచేసెను. అందువలన వత్సరార్థమునకు వత్సరమునకుఁబ్రచురింపఁదగినసంచిక లే ప్రచురించి తదాదిగానే రెండవసంపుటము ప్రారంభించితి అది మొదలు 1921 సంవత్సరము తుదవఱకు ౧౩వత్సరములును ననేక శ్రమములకు లోనగుచున్నను సహించుచు యత్నించిత్కాలవ్యత్యాసమహ్నడవ్వుడు సంభవించుచున్నను పత్రిక నవిచ్ఛిన్నముగా నడపుకొని వచ్చితిని. ఈపత్రిక సాగించినదాది కుటుంబమూలమున నేను పడుకట్టములకు మితిలేదు. మొట్టమొదలు పుత్రోత్సవముజరిగి సంతోష మొడఁగూర్చినను దదాది వాభార్యకు "హిష్టిర్యా"యనునొకరోగమేర్పడి సంవత్సరార్థపర్యంతము చాలపర్యాయములు భూశయనమే చేయించుచు వచ్చెను. అదికొంచె ముపశమించుటయు వాత్సజం డనేక వ్యాధులకులోనై మృత్యుప్రవాతఁ బడఁబోవుచు నషారదుఃఖమున కాన్పించుడగుచువచ్చెను. వాడించుక యారోగ్యవంతుడగుదు నింటికి నేడవ

మూసమున శిశువులు పుట్టిపోదొడంగిరి. వీనికన్నింటికిని నెట్లో యోర్పు
కొని తనూజని లోకోత్తరప్రతిభావిశేషమున కచ్చెరువందుచుఁ బరమా
నందపడుచుండ సప్తాబ్దముననే జగదీశ్వరుఁడు నానిని స్వర్గమునకుఁ గొ
పోయెను. అది మొదలుకొని యత్యంతసఖపాఠావారమునముసంగి జీ
వచ్ఛనములమై వర్తింతుచున్న మానవతులకు సప్తమమాసమున సంతా
నముకలిగిపోవుటమాత్రము తప్పదయ్యె. ఆ మృతసప్తసంతానముల
కొక్కొక్కటికి వ్యయముమాత్రము శతరూప్యములకుఁ దక్కువయ్యు
య్యుండదు.

రాజవైద్యములు భూతవైద్యములు ముదులు మార్గిణులు నెక్కటి
లోపములేకుండ నన్నియుఁ బూర్తియైనవి. ఏతస్మాలమైన విరాగము
నోదేశాటనమునకు బయలుదేరి పెక్కుతీర్థయాత్ర లొనరించితిమి. స్నే
హితులైనవైద్యులు మేముపడుపాట్లకుఁ బశ్చాత్తాపపడి చేయుసాయ
మేమియు లేమిని జింతాగ్రస్తులు కాఁజొచ్చిరి. అమలాపురినివాసులగు
బులుసు దుర్గాప్రసాదరావుగా రాయుర్వైద్యమున బాడిత డి. గోపాలా
చార్యులుగారి మెప్పునుగూడఁ బడసి గుంటూరుపురంబున జకిత్సకులై
యుండుచు మా సప్తమమాససంతాననష్టిని జక్కచేయుదుమని
యభయమొసంగుటయు మరల దుర్మతివత్సరారాభమున నాధర్మ
పత్నికీ బోకదలగర్భమేర్పడుటమూలమున నా ప్రసాదరావుగారి ప్రాపు
నకుఁ జేరితిమి. తనయింటనుంచుకొని తగిన యావధముల నిచ్చుచు
మమ్ముఁ బుత్రవంతులంజేసి పంపవలెనని పూర్ణప్రయత్నము చేసెను.
సప్తమమాససంతాననష్టిని దప్పించెను. నవమాసస్ఫూర్తియయ్యెను.
ఎవ రెన్నిశ్రమలుపడిన నేమి యెవరి కర్మము వారలే యనుభవించితీర
వలె. ప్రసవసమయమునకు బహువిధశ్రమములకు లోనగుటఁ గుగ్గరా
స్పత్రికీ బోకతీరదయ్యెను. సంతతసాన్నిధ్యనివాసాదులకు స్వాతంత్ర్య
మియకున్నను నచ్చట జేసినలోపమును మఱియేమియులేదు. సుఖ

ప్రసూతితోనే సుతయొకర్త యుదయించెనుగాని యాయు మంతయే యు
న్నకలంబున నంగన యమరపురికిఁ బ్రయాణము చేసియేతీరెను. తదాది
త్రక్కలువిడిగినపక్షీనై త్రోవయు డొంకయు దొరకక యటునిటు తిరు
గుచుంటిని. గర్భవతియగు కాంతను దోడ్కొని గర్తపురిఁ బ్రవేశించిన
దాది పత్రికాకార్యాలయముగూడ నక్కడికే మార్పుకొంటిని. అంతర్వ
త్తి కఖలోపచారములుసేయుట కత్తగారిని మఱదలిని నన్నగారికొమ
రుని రప్పించుకొని వ్యయప్రయాసలకులోనయితిని. ఇల్లు వాకిలి చేను
జెట్టి సర్వము జానపాటిలోనేయున్నను దాత్కాలికోపయోగార్థమైన
తత్తత్సామగ్రితోఁ దత్పురంబున వసించితి. తుదకుఁ గోమలిని గుంటూరున
కోప్పజెప్పి యెక్కడివక్కడఁ బాఱవైచి జానపాటికిఁ జేరితిని.

చుట్టపక్కములందఱుం జూచుటకుఁ జనుదెంచిరి. పారలొకిక
క్రియలు ప్రారంభించి పరిసమాప్తి నొందించితి. జనసేవిహీనయైన చంటి
పిల్లను బోషించుటకు నాభాగినేయుండును నర్పారాపుపేటనివాసియు
నగు మేల్మచ్చెర్వ కామయ్యభార్య నాపెద్దయన్నకొమరిత భారము
వహించుకొని కొంతకాల మక్కడనే వసించెనుగాని యంతలో నానిను
వునకు నాయున్న లేమి నెలపదియైదుదిసములకే నిర్దరపురికిఁజనగలిగెను.
మేనల్లఁడును, నన్నకూతురును, దుఃఖపూరితుడగు నన్నుఁ దోడ్కొని
పోవుటయుఁ గొంతకాలము నర్పారాపుపేటలోఁ బడియుండి.

చం॥ ఎనిమిదిమందిబిడ్డలను నేనును గుంటిని, నొక్కబిడ్డనేక

బెనుచుచు బెద్దజేసికొని వీరుడునాటకు నోచ, నంతెకా
కనఘ, యజాతశత్రువుగు నంగనకుం బెడఁబాసినాడ, నా
కనుకృతుడ౯ నభాగ్యుఁ డిలయందున వేఱొకఁ డున్నవాడొకో,

ఉ॥ పెండ్లముబిడ్డలెల్లరును బృధ్వీకి బాసినవార, లక్కనె

లెండ్లును దల్లిదండ్రులును లేరు, సహోదరు డొక్కఁడుండి యె

న్నేండ్ల కుముందో వేటుపడి యిచ్చజరించేడి, నాదు నిల్లుపో
 కేండ్లటో! నేనెటో! మటి నుఖాచుటెటో! యికమీద నక్కటో!
 కం॥ ఇవతలనుండినచెంబును, నవతలఁ బెట్టియునెటుంగ, నత్తెసఁ గోనె
 వివరముగఁ, బెట్టుటెటుంగను, భవి నీదేహాబు నెట్లుపోషింతునెకో,

అని వైరాగ్యమవలంబింపలేక వలపోసిడి నన్నుఁగొంచి బుద్ధిమం
 తులు కొందఱు పునర్వివాహముచేసికొమ్మని బోధించిరి.

చం॥ కుదరంగలేమకాని మది గొప్పవిరాగము నాకు నాకియ్యె
 గుదిరియయున్న సంస్కృతిని గోరక తాపసుడౌట యుత్తమం,
 బదియొడఁగూడనప్పుడు కలలాంగనతోడ నుఖాచు, చింటను
 న్నదియెనో, యింత యస్థులకు నర్హణచేసి నుఖించు టర్హము
 కం॥ అన్నమున కేమిభాగ్యంబు, బన్నయొ, భగినిసుతుండో, యదియిదియునుగా
 కున్న, మహాకర్మం యిమదురు మన్నన్నిదినంబు. లద్ది మగతనమగునో॥

అని విచారించుకొని విచారించుకొని యందుల కంగీకరించితిని.

దృక్పథప్రయత్నము చేసెదని. వివాహము చేసికొంటిని. కాని
 “భార్యానుఖం పునర్భార్యా” యనియుండినను నవ్వసంతాననష్టిగలిగి
 యున్న నాయెడల “పుత్రీదుఃఖం నిరంతర” మ్మనునది యేల సార్థకము
 గాకయుండును? కనుక నికను గొంతకాలము మది స్తిమితమగుట
 కష్టము. స్వగ్రామము భావపామ. ఉన్న యావదాస్తియు నచ్చట. పృ
 కృతము పత్రికా కార్యాలయము గుంటూరున అప్పుడప్పుడు విశ్రాంతి
 దీసికొనుచు వసించుటకేమి, సూతనవధువును బెంచి పెద్దచేయుటకేమి
 నర్హారావుపేటలోని మేనల్లునిగృహము. ఇన్నిచోట్లదిరుగుచు నేకత్రీ
 వాసములేక యిట్లున్న కారణముననే నాపేరవచ్చు పత్రికలును నుత్తర
 ములును సకాలమునఁజూచుకొనుటకు సందర్భంపక ప్రత్యుత్తరములు
 వ్రాయవలసినవానికి వెంటనే వ్రాయుటకును బుస్తకములఁ గోరువారికిఁ
 బంపుటకును జూదాధన మెప్పటిదప్పుడు రాబట్టుకొనుటకును ముఖ్య

లైన పోషకాదులదర్శించుటకును పిలువడకయున్నయట. ఒక్కటన నేలే? ఒక్క మరల గార్హస్థ్యమవలంబించితిన్నమాటయేకాని యంతయు బాటునఁబడునంతవఱకు నిట్టిచిక్కులకు లోనయి యుండవలసినవాడ నయిలేని. ఈచిక్కులమూలముననే యింగ్లీషువత్సరమునకు మొదటిది యగు జనవరి కేప్రారంభింపవలసిన గర సౌపుటము మూడునెలలు పాడు షెట్టి మరల హైదరాబాదుకు దుండుభిమొదటినుండి సాగించితిని. సాగించియు వివాహప్రయత్నముతో వివిధస్థలములకుఁ దిరిగి విశేషశ్రమలు పడుచున్నకలంబునఁ దరువాతి సంచికలు సకాలమునకుఁ బ్రేమ రింపతేక రెండుమూడుసంచికలును నాలుగైదుసంచికలును గలిపి ప్రచురింపవలసివచ్చెను. ఎన్నిశ్రమలున్నను నేను నొక గృహస్థునయితిన్న మనోభైరవము గలిగినకలంబున ముందు సాధ్యమైనంతవరకు సకాలమునకే పత్రికఁ బ్రకటించుటకుఁ బ్రయత్నింతునుగావునఁ బత్రికాగ్రాహకు లెల్లరును బరమదయాళువులై తమతమ చందాధనము సకాలమునకు నొసంగుటలో వెనుదీయకుండుటకుఁ బోర్తితులు.

అంతురానివాల్లు.

(గత సంచికానుబంధము)

పంచముల స్థితినిగూర్చి కరవీరవీతాధిపతులగు ఒగ్గెద్దురు శంకిరా చార్యులవారుకూడ నేమో వాకుచ్చిరట. అదియుఁ జూతము.

“అత్యంతపలభికఁ బ్రయత్నించని లోకికూడు మతాంతరులగు ముసల్యానులను, క్రైస్తవులను ప్రేమించి గౌరవించి హిందువులగు పంచములకు దూరముగాఁబోయి హేయముగాఁజూచుపక్షమున ఘోరపాపముఁ జేయుచున్నాడని నాయభిప్రాయము. ఉత్తమమగు పరిశుద్ధత నిఖిల భూతములనుఁ బ్రేమించుటవలన గలుగునని మనువరాదు. ఇష్టటికైనను అగ్రజాతిహిందువులు పంచములు తమసోదరులని గ్రహించుటవసరము”

ముసల్మానులును క్రైస్తవులును మతాంతరస్థులేకాదు దేశాంతరస్థులుగూడ. వారిదేశములకు మనము పోగూడదనికూడ స్మృతులు చెప్పుచున్నవి. మనధర్మశాస్త్రములు మనదేశమువారికి సంబంధించినవే కాని యన్యదేశస్థులకు సంబంధించినవికావు. అందువలన నన్యదేశస్థుల నంటవచ్చుననికాని కూడదనికాని తటాకు నిర్దేశించి యుండలేదు. ఉండకున్నను వారు పంచములతోడి సమక్తిభోజనాది సంబంధము గలిగి యుండుటవలన వారినిగూడ మనము కొంతవఱకు నంటరానివారినిగానే చూచుచుంటిమి. అతియేకాని వారిని బ్రేముంచుటయు లేదు. శౌర వించుటయు లేదు. సమభ్యస్తహూణవిద్యులై సంఘసంస్కారుల మనుకొనువారై వారో కొందఱు ప్రేమశౌరవములు చూపినను నది సర్వసామాన్యము గాదు. అయోమాగ్గాదులయందును న్యాయస్థానములయందును దత్తసంగమమున కొప్పుకొనుచుఁ బ్రేమశౌరవములు చూపుట లేదాయనిన నవి యధికారమునెడలఁ జూపునవికాని వారివికావు. పంచముల ధర్మశాస్త్రప్రకార మంటుటలేదుకాని హేయముగాఁజూచుట లేదు. అంటకుండినంతమాత్రముననే వారిని హేయముగాఁ జూచినట్లు నమన యాశువాండు) రజస్వలలై యున్నపుడు వారిని, జాతాశౌచ మృతాశౌచసమన్వితులగు సమీపబంధువులనుగూడ నంటము. అపుడు వారినిగూడ హేయముగాఁ జూచినట్లే.

ఇంతయేల. మడిగట్టుకొన్నప్పుడు కట్టుకొనని పుత్రకళత్రాదులఁ గూడ నంటనియము. వీరందఱును హేయతాస్పదులే కావచ్చును. అట్టింటునిచ్చుటయే ఘోరపాతకము కాని యంటనియకుండుట యెప్పుటికిని గానేరదు. నిఖిలభూతములను బ్రేముంచుటవలనఁ గలుగునది యశతః పరిశుద్ధతకాని బాహ్యపరిశుద్ధతకాదు. అది స్వర్మాదులు వర్జించుట వలనఁ గలుగవలసినది. ఇంకను స్వాములవారిచే “నగ్గిజాతిహిందువులు పంచముల తమసోదరులని గ్రహించుటవసర”మని చెప్పబడియెఁగాని

యస్మత్సత మధికాదు. శ్లో॥ ఆత్మవత్సర్వభూతాని యగపశ్యతి సపశ్యతి”
 యను నార్యోక్తిప్రకారము సర్వభూతములను నాత్మసమానముగాఁ
 జూచువాడే యాత్మనుజూచువాడని మాయభిప్రాయము. ఈస్వాముల
 వారు కరవీరపీఠాధిపతులనియు జగద్గురు శంకరాచార్యులనియు మన
 వాగు జేర్కొనియున్నవారు కాని యది యసత్యము. శృంగగిరి పుష్పగిరి
 విరూపాక్షాది పీఠములవలె శంభేశ్వరపీఠమని పశ్యమదేశమునం దొక
 గురుపీఠ ముండెడిది. దానినే కరవీరపీఠమనికూడ ననుటగలదు తత్పితా
 ధిపతులు వ్యాధిగ్రస్తులై మరణశంకచే హూణభౌషాకోవిదులగు నొక
 డిని ముఖ్యోపదేశపూర్వకముగా సన్యసింపజేసికొని తమమరి తమరు
 మరల జీవించియే యుండిరి. అయినను శిష్యునిగూడఁ గొంతదేశము సం
 చరించుచు నాచారవ్యవస్థచేయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి. ఆపీఠమునకుఁ
 గొల్తాపురరాజ్యమునను బోజారాజ్యమునను భూములుగలవు. తదుభ
 యదేశాధిపతులును బ్రహ్మద్వేషులు. సంఘసంస్కర్తలమనుకొనువారు.
 హూణభౌషావిదులు. అనువలన హూణభౌషాభిజ్ఞులగు చిన్నస్వాముల
 వారితోడి మైత్రినెఱపి మెల్లగా వానినిగూడ నవనాగరికమతమునకు
 లాగిరి. రాకున్న సగ్రహారముల హరింతుమని భయపెట్టిరి. అందువలనఁ
 దత్సన్యాసులవారు తదాజ్ఞాబద్ధులైతద్దేశమునఁ దదనుకూలమైన యాచార
 వ్యవస్థచేయ మొదలిడుటయు శిష్యులనేకులు తిరుగఁబడి పెద్దస్వాము
 లవారికిఁ జెప్పకొనిరి. వారు వీరికిఁ బూజానమస్కారములు చేయఁగూ
 డదని శాసించిరి.

ఈస్వాములవా రాస్వాములవారికి శిష్యులో ప్రశిష్యులో యగు
 దురు. అయినను వీరియోగ్యత శ్లాఘ్యతమము. దేశాధినాథులుమున్నగు
 స్వల్పసంఖ్యాకులకుఁ దప్ప మిగిలిన దేశవాసిజనుల కనేకుల కనభిప్రీత
 మైవ యీయాచార్యత్వమును సీయగ్రహారాదులును నాకేలయని యన్ని
 యుఁ బెద్దస్వాములవారికే యర్పించి తా మిారీతి దేశనాయకులలోఁగ

లసి దేశోద్ధారణమునకై పాటుపడుచున్నవారు. కావున నిట్టిస్వాముల
 వానియొక్క యొత్తవిశ్వాస్యమో వేట చెప్పనవసరములేదు. ఇత గీతా
 రహస్యగ్రంథికర్తయగు దత్తవేత్తయు నసమానపండితుఁడును రాజకీ
 యవ్యవహారిధురభరుఁడును నగు బాలగంగాధరతీలకు మహారాజుమా
 టలను విడిచును. 1894 వసం గణపతియత్సవములో మాదిగవాఁడొకఁ
 డుత్తనగణపతివిగ్రహమును దీసికొనివచ్చెనట. వాని నుత్సవములో నెన్న
 రును జేరసేయలేదట. అతఁడు తనతోవచ్చి చెప్పకొనెనట, తాను పెట్టు
 కొన్న బండిలో బెట్టుకొమ్మని చెప్పి పెట్టి చెనట. పెట్టించుగాక! భగవంతున
 కెవఁడంటరానివాఁడు కాఁడో వాఁడంటరానివాఁడనుట భగవంతునియెడ
 నపచారముచేయుటయట. ఇట్లని పెద్దదోషముకటి చూపుచున్నవాఁడు.
 భగవంతున కెవఁడును నంటరానివాఁడు లేడనికదా యీయనయభిప్రాయ
 ము. భగవంతుఁడు సర్వాంతర్యామియనియు నీభేద మంగములదికాని యా
 త్మలది కాదనియు మేము నెఱుంగుదుము. బ్రాహ్మణదేహమే చండాలదే
 హము నంటఁగూడదనుచుంటిమికాని నీనియాత్మవానియాత్మనంటఁగూడ
 దని యనుచుండలేదు. వాఁడు మీకు నగు వ్యవహారమున్నంత
 వఱకు నంటరానితనము నెఱుంగుటనుదియే. ఇవి పైమెట్టుమీఁది
 మాటలు. చండాలుఁ డంటరానివాఁడని స్మృతిచెప్పుచున్నది. అది భగవ
 దాజ్ఞ. అట్టిభగవదాజ్ఞకు మనము బద్ధులమైయుండవలె. ఉండకున్న భగ
 నన్ద్రోహులమగుదుము. చూడుఁడు! మహాభారతము అశ్వమేధికపర్వము
 ౧౧ శ్లోతి స్మృతి ర్మమైవాజ్ఞా యస్తా ముల్లంఘ్య వర్తతే. అజ్ఞాచ్ఛేదీ
 మమద్రోహీ మద్భక్తోపి నవైష్ణవః॥ శ్రుతియు స్మృతియు మదాజ్ఞానా
 పములనియు వాని నుల్లంఘించువాఁ డాజ్ఞాచ్ఛేదియు నస్మద్రోహీయు
 నగుననియు మద్భక్తుఁడైనను గాఁడనియు నీశ్లోకముచే భగవంతుఁడు
 చెప్పియున్నవాఁడు.

దీనినిబట్టి యితఁ డంటరానివాఁడనుటకాదు భగవంతునియెడ నప
 చారముచేయుట యంటరానితన మడుగంటింపజూచుటయే. భారతదేశ
 స్వాతంత్ర్యమునకుఁగాఁ బాటుపడెడివారిలోఁ బ్రథమగణ్యుఁడగుటవలన
 బాలగంగాధరతిలకుఁగారు బోకమాన్యులగుటయేకాక మనవారిచే మహా
 రాజశ్రద్ధవాఁడగుటయు మహాసాహసీవీరము గీతారహస్యగ్రంథ
 కర్తయగు తన్మహామహుని తత్త్వవేత్తత్వముద్గరమాత్మము తగవు
 లేకయుండలేదు. అసమానపండితుఁడనుట చూతకన్న ననాలోచితము.
 నిమ్మజాత్యుద్ధరణసంఘమువారు వేర్కొనిన ధర్మనిష్ఠతలఁగో లాలా
 లజపతిరాయగారుకూడ నెక్కిరు. నిమ్మజాతులవారి కొకసానములేద
 నియు నిపుఁషన్నస్థితిలో నున్నంతమట్టుకు దేశములో నైకమత్యము కుకు
 రదనియు వార లుచితస్థాన మాకొనించునంతవఱకు నిజముగా మన
 మొకజాతిమని యనుకొనుటకు వీలులేదనియు మన మొకజాతిగానిర్ణ
 యింపఁబడుటకుఁ గావలసిన సమర్థత నాఁసాయములేక సమకూరదని
 యు నన్ని కులములజనులును సమర్థులగునంతవఱకు జాతి యేర్పడదనియు
 నీయన బోధించుచున్నవాఁడు. ఈబోధసారము సమస్తజనులును సమస్త
 విషయములలోనను సమాచులయియే యుండవలెనని తేలుచున్నది.
 ఇయ్యది పరమోత్తమమైన బోధ. ఇందువలననే యీయన దేశబాధు
 చిరుదము సార్థకమయ్యెడిది. కాని యిది సిద్ధించుటయే దుర్ఘటము. మొ
 దలు భరతఖండవాసులగు సమస్తజనులు నితమందియని లెక్కించి
 పీదప వారికుండిన స్థిరచరూపమైనయాస్తి యావత్తునునందఱికిని సమా
 నముగాఁబంచినప్పుడుకాని నిమ్మజాతులు పైకివచ్చియు నగ్రిజాతులు క్రిం
 దికిడిగియు నందఱునుసమానులగుట ఒకవేళ ధనద్రవ్యాదులనట్లు సంపా
 గలిగినను నదృష్టమును దెలివితేటలును బాచుటకు బహువశముగాదు.
 అది కర్మవశమే. కనుకనే యది కానిపని. బరోడామహారాజుగా రంట
 ధానితనమేమిటనియు విచిత్రమగు నీయాచార మొక్క హిందూధేశ

ములోమాత్రమే కనబడుచున్నదికాని యితరదేశములవారికి దీనియర్థము
జోధకడదనియు నాసియున్నవారు. అయినవాసినిదంతయు యథార్థమే.

శ్లో॥ ఆర్యావర్తః భూభ్యభూమి ర్విధ్యో విధ్యహేమంగయోః॥
అను నమరసింహాక్షిప్రకారము హిమవద్వింధ్యపర్వతములకు రెండి
టికిని నడుమనుండిన భూమియంతయు నార్యావర్తమనుపేరఁ బుణ్యభూ
మియై యున్నయది. “చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థానం యస్మిన్దేశే నివర్తతే,
మేచ్ఛదేశే సువిజ్ఞేయో హ్యర్యావర్తా దనాతర” మ్మను శ్లోకముచే
జాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థానములేక యార్యావర్తమున కవతలనుండది దేశ
మంతయు మేచ్ఛదేశమని దీని కనుగుణముగనే విష్ణుస్మృతికూడఁ జెప్పు
చున్నది. కావున వర్ణవ్యవస్థయేలేని భూభాగమేచ్ఛదేశములలో నంట
రానితనము లేకుంటయే నిజముకాని యాయాచారమున కేవగించు
కొను బుద్ధిమంతు లందఱును నక్కడనే పుట్టవలసినవారు. పూర్వజన్మ
మందలి పుణ్యదేశముచే బుణ్యభూమి బుద్ధిరి. పుననోషమున మొట్ట
మొదటినుండియు నున్న దేశాచారమున కేవగించుకొనిన నేమిలాభము
కలిగెడిని? దేశాచారమును మార్చుకూడదని స్మృతికర్తలగు బుఘలెంద
ఱెట్లుచెప్పిరో తెలికింపుడు. దేవల:- శ్లో॥ ఆనాతావ ద్దేశధర్మోవిచింశో
దేశేదేశే యాస్థితి సైవకార్యా లోకద్విషం పండితా వర్జయంతి, దైవ
జ్ఞోత్ లోకమార్గేణ యాయాత్ ॥ మొట్టమొదలు దేశాచారమేయాలో
చింపవలసినది. ఏదేశమం దేస్థితియో యదియే కార్యము. లోకవిరుద్ధము
ను బండితులు వివర్జింతురు. కాబట్టి యాస్థితుఁడు లోకమార్గమున నడ
చునది. శ్లో॥ యేషుదేశేషుయేదేవాః యేషుదేశేషు యేద్విజాః, యేషుదేశే
షుయేచ్ఛచందయాశ్చ యత్రైవ మృత్తికాః, యేషుదేశేషు యక్తోయం
ధర్మాచారశ్చ యాదృశః తత్ర తా న్నావమన్యేత ధర్మస్తత్రైవతాదృ
శః॥ ప్రదేశములయందెవ్వరు దేవతలో యేదేశములయందెవ్వరుబ్రాహ్మ
ణులో యేదేశములయం దేది గుచిత్తమో యేదేశములయం దేది పాని

యమో యోజ్ఞయాచారమో యచట వాని నవమానింపదగను. అక్కడ
వట్టిదే ధర్మము] యాజ్ఞవల్క్యః శ్లో॥ యస్మిన్ దేశేయ ఆచారో వ్యవ
హరః కులస్థితిః తద్దైవ పరిపాల్యసా యథావశముపగతః॥ [ఆచార
మును వ్యవహారమును గులస్థితియు నేదేశమున నెవ్వయునునో యవ్వి
యట్లే పరిపాలింపదగినవి.]

స్మృత్యంతరేచ. శ్లో॥ ఇతరస్మిన్ స్వకంధర్మం దేశేకుర్యాద్వి
దేశికః కుర్వేధర్మంతు తత్తత్స్వం తద్గత స్తత్త్రిదుష్కృతి॥ (ఇతర దేశమున
కేగినపుడును స్వధర్మమునే యాచరింపవలయును. అట్లుకాక యచటి
ధర్మమునే యాచరించినట్లైవ దోషియగును.) ఇంతయేటికి. ఎవకు తమ
దేశాచారముల వదలిపెట్టిరో యొకటి విచారించుదము. చిరకాలము
క్రిందనే మనదేశమును గొట్టి కోలాహలముచేసి స్వాధీనపఱచుకొని
మనదేశమునఁ బ్రవేశించిన వ్లేచ్చులును దమయాచారములఁగాని దైవ
తములఁగాని విడిచియుండలేదు. పస్త్రము మనదేశ మాకృమించి పృ
థుత్వము సేయుచున్న హూణులును దమదేశాచారముల నిరుకంతయై
నను మాన్చుకొనఁజూచుటలేదు. ఏదుర్బుద్ధులుపుట్టినను మనదేశస్థులకే
ఘట్టుచున్నవిషిక చెంప మహమ్మదీయులలోఁగలయువారును నొకచే పఁ
గ్రస్త్రపులలోఁగలయువారును నందరును మనవారే. ఈకలయుటకుఁగల
కారణము బుద్ధిశూన్యతయని గురైఱుంగక యెక్కువజాతిపైఁబడి యేడువ
మొదలిడిరి. అగ్రజాతిజను లధమజాతిజనుల నంటనీయక యభాగ్యులఁ
జేసి యణగఁ ద్రొక్కుటయే యన్యమతప్రవిష్టతకుఁ గారణమైన నెక్కు
వజాతివార లితరమతములఁ జేరుచుండుటకుఁగల హేతు వేమైయుండె
డిని? ఎంతమంది యిదివఱకుఁ బ్రవేశించిరి? ప్రవేశించుచున్నారు?
ప్రవేశింపగలరు. కనుక నిదియంతయు మన యుక్తాయుక్తజ్ఞాన
శూన్యతయేకాని మఱయొకటకాదు. తురకలనుజూచిలాగులును సంగర
ఖాలును సేర్వానీలును గుచ్చకుళ్ళాయిలును, హూణులఁజూచిబూట్లును

నూట్లును గోట్లును బంటుములును గండ్లయద్దములును గ్రామింగులును మూతటోపీలును మనము ధరించుచుంటిమికాని మనదోవతులును జీరెలును సేలుప్రలును బిళ్ళగోచులును భస్మరుద్రాక్షులును వారు ధరించుటలేదు వారి తిలకశూన్యలలాటత్వమును మనమే యనుకరించుచుంటిమికాని మన గంధాక్షతులును గుంకుమహారిద్రా చూర్ణములును వారి మొగముల నలకరించుటలేదు. శుచులమై స్వభాషయో దేశభాషయో మాటలాడవలసిన భోజనాదిసమయములలోఁ గూడ హూణ స్టేచ్చభాషల మనము మాటలాడుచుంటిమికాని యనవసరముగా వారు మనభాష మాటలాడుటలేదు. ఇట్టివాని నన్నింటిని విమర్శించుకొని మనస్థితిగతుల మార్పుకొని మంచిమార్గ మవలంబించుటకు మాఱుగాఁ బైన నంబరానితనమేమిటని యసహ్యపడు బరోజారాజుగారి ననవలసిన దేమియున్నది?

* నిర్బంధవిద్యానిరసనము. *

పశ్చిమదేశములాదలి ప్రజలు స్వాతంత్ర్యసుఖమును భాగుగా ననుభవించుచున్నారనియు భరతఖండమునందలిజనులకట్టివైభవములేదనియుఁ బలుప్రదు సమ్మి యచ్చటనుండుపద్ధతులనెల్ల నిక్కడఁగూడఁ బ్రవేశపెట్టుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నారు. వానిలో నిర్బంధవిద్యాదానము (Free and Compulsary Education) అనునదియొక్కటి. ఇట్టిదుర్బుద్ధులు భారతీయులకే పుట్టుచున్నవి. గోపాలకృష్ణ గోఖలేమున్నగువారు విద్యను నిర్బంధముగా బోధించుటకై యొకశాసనమును జేయఁజూచిరిగాని మనదొరతనమువారు మిక్కిలి వివేకముతో నట్టిప్రయత్నమును విఫలముఁగావించి మన కృతజ్ఞతకు గౌతులయిరి. వారు స్వదేశమున నెట్టిగూఁవారనులున్నను నయ్యవి మనదేశమునకుఁ దెచ్చుటవలనఁ బ్రజల కసంతుష్టిగలుగినోపునని తలచి సాధ్యమగు సంతవటకు మన దేశమున వానిని బ్రవేశపెట్టుట లేదు.

నిర్బంధ విద్య.

నిర్బంధమనుమాటయే యాత్మగౌరవముగలపత్రిమానపుని కర్ణములకును గతొరమై హృదయమున కసహ్యమై యుండును. నిర్బంధము నింద్యమైనది. స్వాతంత్ర్యము పరవే శ్వరునిచేత నెసుగఁబడుచున్నది. అది మిక్కిలి పవిత్రమై యమూల్యమైన పదార్థము. దానికి భంగముగలుగఁ జేయుట కెవ్వరికి నధికారములేదు. భంగము వాటిల్లినపుడు మానవుడు తనసామర్థ్యమునంతయును వినియోగించి ప్రాణముకంటెను ముఖ్యమయిన దానిని మరల సంపాదించికొనుటకై ప్రయత్నించును. కొన్ని విషయములం దొకమనుజుని స్వాతంత్ర్యమును నిషేధించుట సంఘమున కనుచితంబుకాదు. ఎట్లన నెఁకడు మఱియొకని ప్రాణమును గాని ధనమునుగాని యపహరింపఁదలచినపు డితరులందఱును వానిని వారించుట కధికారులగుచున్నారు. తన ప్రాణము ననుభవించుటకును దనధనము ననుభవించుటకును దన కధికార మెట్లుకలదో మఱియొకని కాలనిప్రాణమును ధనమును ననుభవించుట కధికారమున్నది. తత్ప్రతిబంధ మన్యాయ్యంబు గావున నది కలుగకుండ సంఘము ప్రవర్తింప వచ్చును. కాని యెఁకడు భాషయొక్క యక్షరముల నభ్యసింపఁడేని గణితశాస్త్రపరిచయము నొందఁడేని దేశచరిత్ర నెఱుంగఁడేని మనుజున కనుచితములైనట్టియుఁ బ్రశుభవకుమాత్రమే యోగ్యములయినట్టియు సిద్ధాంతములను గ్రహింపఁడేని నమాయికులను బ్రాధింపు నుపాయములను దెలిసికొనఁడేని వానిచేత నట్టిపనులను బలాత్కారముగాఁ జేయించుటకు సంఘమున కెట్టి యధికారమును గలుగనోపదు. ఎవని యజ్ఞానమువలన వానికే కీడుకలుగును; దాన లోకమున కంతహానిలేదు. అక్షరముల నెఱుంగకుండుట మఱియొకనిఁజుంపుటకాదు, వానిసామ్యునపహరించుటయును గాదు. చదువు నేర్చినవాఁడు చదువురానివానికంటె నెక్కుడు చాక చక్కముతో లోకమున వ్యవహరించుగాక. కాని చదు

ప్రలేనివాడు లోకమునకు ద్రోహముచేయువాడనుటమాత్ర మనుభవమునకు విరుద్ధమయినమాట. చదువగలవాడే తటచుగా శాసనముల నుల్లంఘించి ఘోరములయిన కార్యములకుఁ గడంగుచున్నాడు. అతడు శాసనములకు దొరకకుండ నుండుటకుఁ దన చదువు నుపయోగించుచున్నాడు. చదువు నభ్యసించనివాడు చేయుపనుల కంటె నది యభ్యసించినవాడు చేయుపనులు కడు ఘోరములగుచున్నవి. మొదటి వాఁడొక మనుజుని లేక కొండఱినిమాత్రమే వధించును, కొంత ద్రవ్యమునుమాత్రమే యపహరించును. రెండవవాడన్ననో వంశములు వంశములు నిర్మూలముచేయుచున్నాడు, కొంపలుకూల్చి స్థలభాండవిసర్జనముఁ గావించుచున్నాడు. ఈతడు తడిగుడ్డతో గొంతులుకలు కోయువాడు, పీనికలముపోటు నిరక్షరాస్యుని కత్తిపోటు కంటెను విషమమయినది. ఇతడు జీవునికి భయపడడు, గురువును బాటించడు. నిరక్షరున కొక దయ్యమునందైనను భూతమునందైనను భక్తికలదు గావునఁ జాపకార్యముల కించకయైనను దూరముగానుండును. ఇట్లు చదువులేనివాడు లోకమున కంతయపాయంబును గలిగింపఁడుగానవానిని బాధించి చదివింపవలసిన యవసరంబు లేదు. అట్టియధికారంబును గానరాదు. సంఘములోఁ బహుళసంఖ్యాకులకు నిర్బంధవిద్య యిష్టమయినయెడల వారది తమబిడ్డలకు మాత్రమే పఠింపనిండు. ఇష్టములేనివారిపై నది దుద్దుటకు పరెవ్వరు? బహుళసంఖ్యాకు లన్నిసంఖ్యాకులను బీడించుట యేటిన్యాయము? వృత్తిస్వాతంత్ర్యభంజకంబగు సంఘశార్జవ్యంబుదుస్సహంబు. అది యభినవనాగరకుల లక్షణంబు. దినమున కెన్నిపర్యాయము లేపదార్థము లెంతెంతభుజింపవలయునో సంఘముచేత నిర్ణయింపఁబడుచున్నది. అట్టిమితిని మీరినవారు దండింపఁబడుచున్నారు. ఒకతెను వినాహమాడుటకు సంఘముచే నేర్పాటుచేయఁబడిన స్థలమునకుఁ బోవలయును. ఆమెను విడిచిపెట్టవలెనన్న మఱియొక స్థలమున

కేగవలసియున్నది. స్త్రీయును బురుషునివిషయమున “రిజిష్ట్రారు” అనువాని
 దగ్గఱకును “డైవర్సుకోర్టు” అనుచోటునకును బాణిగ్రహణార్థమునువివా
 హవిచ్ఛేదము నిమిత్తమును వెళ్లవలయునట. ఒకఁడు మఱియొక దేశము
 నర దలి మా నపు నియం దు ద్వేషము లేని వాఁడ య్య
 బలాత్కారము గా యుద్ధరంగము నకు దీసికొనఁబడి
 యచట నాతని జంపునట్లు చేయఁజనుచున్నారు. ఒకఁడు తనకష్టము
 గాకపోయినను జనువుకొనవలె; ఇష్టమైనవి కాబట్టి పుస్తకములను బఠిం
 పవలెనట కావునఁ బలువురు సమ్మతించినమాత్రాన నిర్బంధవిద్య మం
 చిదికానేరదా. మఱియును నయ్యది పలువురకు సమ్మతమగుచున్నదను
 టయును సత్యముకాదు. ఏలయన నప్పుడు నిర్బంధమునకే యవసరము
 లేదు. ఎవ్వరినిర్బంధమున్నదని ప్రజలు భావనముచేయుచున్నారు? స్వా
 భావమయిన విషయమందు విధి ప్రవర్తింపదు; అట్లు ప్రవర్తించుట
 పిష్టపేషణమగును. కావున విద్య నభ్యసింపవలయునాయు నభ్యసింపని
 వారు దండింపఁబడవలయుననియు, శాసించుటవలన లోకమున బహు
 శసంఖ్యాకు లట్టి విద్య నభిలషించువారు గారని వ్యక్తమగుచున్నది.
 శాసించువారిలో ననేకుల కది యభిలషితము కావచ్చును. కాని వారి
 కభిలషితమయినది లోకులందఱికి నభిలషితమగునా? వారా లోకులు?
 మండ్రాకములు కూపమే లోకముగావున మాకు నిష్ప్రమయిన పురుగులు
 లోకమున జీవకోటి కంతకు నిష్ప్రమైయుండునని నాదింపఁగలవు. తద్భాజ
 నమునే విధింపఁగలవు! ఈవిద్య, కావలసినవారికా, యక్కఱలేనివారికా?
 కావలసినవారికి నిర్బంధ మనావశ్యకము, అక్కఱలేనివారి కన్యాయము.

విద్యాదానము.

మన నవనాగరకులు విద్య నెల్లవారికి దానముచేయుచున్నారు
 మని చాటించునప్పుడు “అహా!” కర్ణులుఒకఁడు కాదు, అనేకులు కుదుక్షే
 త్రముయొక్క బూడిదనుండి లేచి మనల నుద్ధరించుచున్నవారు” అని

నన్ని సంశోషించుచుండము, కాని, పన్నులకై పత్తిక మన గుమ్ములు యొద్దకు వచ్చినతోడనే, మన యభినవకర్ణుల నిజస్వరూపము వ్యక్తమగుచున్నది. ఈయడలచిరేని, ధనము నపేక్షింపకయే విద్య నొసంగెదరుగాక కాని బాధించిధనమునుసంగ్రహించి విద్యను గణపుటమాత్రము చేయకుండురుగాక. దండించిద్రవ్యమును సేకరించి దానితో నొదటికియైన బిండివంటలతో భోజనముఁబెట్టవచ్చును. ఇదియెట్టి సంతర్పణ ? ఇది యుచితమెట్లుగును ? “మొట్టో మారు యేవిద్య యక్కఱలేదు. మేమేమడియో దున్నుకొనిజీవింపగలము.” అని మొఱవెట్టుచున్నవారిచే జదివించుట యొకపాతకము. అట్టివిద్యకై వారివలన ద్రవ్యముసంగ్రహించుట రెండవది.

మఱియు, విత్తము స్వీకరింపకయే విద్యాదానముఁజేసినను నయ్యది నింద్యమయ్యెడిది. ఏలయు, విద్య యొకముఖ్యముగా నావశ్యకమయిన పదార్థము కాదు. అది యొక భోగోపకరణము (luxury) అని చెప్పవచ్చును. మానవు లన్నము లేక జీవింపఁజాలరుగాన నన్నమును సమకూర్చుటకై వినియోగింపఁబడినధనము వ్యర్థముకాదు. కాని వారు వ్రాసిన లేక పోయినను జదువలేకున్నను లేకల నెఱుంగనివారయ్యును జీవింపఁగలరు; అట్టిపరిచయముగల్గినవారి కంటెను వీరిజీవనము సుఖతరము. అక్షరాది పరిచయ మత్యంతావశ్యకముకాదు కాఁబట్టి తదర్థమయిన వ్యయము సాధారణజనులకు దుకూలములనిమిత్తము తమస్వల్ప ధనమును వెచ్చించుటవంటిది. కూటికైననులేక లోకమునం దనేకులు బాధపడుచుండ విద్యాశాలానిర్మాణమునందు వ్యగులయిన సంఘసంస్కర్తలచర్య నేమనవచ్చును ! మ్రింగఁమెతుకులేదుగాని మీసాలకు సంపెంగనూనె ! లేనియవసరములగల్పించుటయు నవితిర్చుటకై కొత్త పన్నులను విధించుటయు నభినవబుద్ధిమంతుల లక్షణము. పశ్చిమఖండములందుదలి ప్రజలు తఱచుగా సమితమయినకర భారముక్రింద నడచి

పోవుచున్నారు. వైద్యుల దీపములు కావలయునని యే దేవుడేర్పడు న్నాడు? అట్టివి నిర్మించుటకై యంత ధనవ్యయమే? మనదేశమున వికూనాదులున్నవా? లేవుకావున మనదేశముమిక్కిలి వెనుకబడియున్నది మఱియు, మనదేశమున నిర్బంధవిద్య కలదా? లేదు కావున మనదేశము నిబిడాంధకారమున ముగియున్నది! విద్యావ్యాప్తికై దొరతనమువారు మిక్కిలి తక్కువయైన మొత్తమును వినియోగించుచున్నారని వారిని సంఘసంస్కారు లిటుల నిందించుచున్నారు. “జర్మనీదేశమున నూటి కెందరు, బ్రిటీషుదేశమున నెందరు రష్యానుండిదడు భరతఖండమున నెందరు, విద్యనేర్చినవారో చూడుడు. అన్నిటికంటెను భరతఖండమునందే తక్కువసంఖ్య. ఈదోషము దొరతనమువారిది.” కాని దొరతనమువారావశ్యకమయినదానికంటె నధికముగా సొమ్మును విద్యకై వినియోగించుచున్నారని నమ్మవలయును. చదువగలవారును మనదేశమునఁ గొందఱు మాత్రమే యున్నను దానికి లోటులేదు. జర్మనీయున్నగు దేశములందుఁ బ్రజలు విద్యాధికులేకదా; వారిచర్యను బరికింపుడు — ఒకరి నొకరు భక్షించుటకై తమసాండిత్యము నుపయోగించుచున్నారు. భరతఖండమునఁ గావలసినది నూతనముగా విద్యాలయములను నెలకొల్పుటకాదు. మఱియేదియన నిపుడున్నవానినే మూసివేయుట. అట్లుచేయుటవలన విద్యకొరకు ధనవ్యయము తప్పిపోవును. పన్నులమొత్తమునుండి యీ భాగమును దీసివేయవచ్చును. అప్పుడు జనులకుఁ బన్నుల బరువు తగ్గఁగలదు. సొమ్ము తమహస్తములయందే యుండుటవలన దానిని వారు ధమకుపయుక్తములైన కార్యముల కుపయోగించుకొనగలరు.

మఱియు, లోకమున నెందఱు విద్య తమకుఁ గావలయుననుచున్నారు? ఆకలిలేనివాని గొంతొకలో లక్షమున్నగు పదార్థములను గ్రహింపచో నాతడువాని నాస్వాదింపలేకపోవుటయేకాక వాంతిమొదలయిన వికారములకు లోనగును. విద్యాభిలాష లేనివానికి బలాత్కార

ముగా విద్యనొసంగుటవలన దానిరుచి నతఁ డెఱుంగలేకపోవుటయే కాదు. — గర్వాదిమనోవికారములకు వశుడగును. వాడు గ్రంథములకు విఠరీతార్థములను గల్పించి లోకమునకు దోహదము జేయును. విద్యకు మొదట జిజ్ఞాస (తెలిసికొనవలయునను కోరిక) యుండవలయును. అది లేనివిద్య కీడునకు మూలమగును. జిజ్ఞాసగలవారు గురువులయొద్ద కేగి ధనికులయినచో ధనము నిచ్చియో లేకున్నఁ బరిచర్యచే వారియనుగ్రహము సంపాదించియో తామెఱింగినవిద్యను వారికిఁ జెప్పియో, “గురు శుశ్రూషయావిద్యాపుష్కలేన ధనేనవా! అధవావిద్యయావిద్యా” అను వాక్యముచొప్పున విద్యను స్వీకరించి కృతార్థులు కాగలరు.

విద్య.

విద్యయనునది నిజముగా విద్య కాక పోవచ్చును; ముఖ్యమనఁ బడుచున్నది. (Elementary) ముఖ్యముకాక పోవచ్చును. అట్టిరు మున్న గురాజులు వ్రాయ లేనివారయ్య రాజకార్యములను బాగుగా నిర్వహించఁ గల్గియుండిరని ఎన్ సెంటిస్మిత్ మొదలయినవారు వ్రాసియున్నారు. మైదరాళి శివాజీ మొదలగు వీరులుకూడ నట్టివారేయని చరిత్రీలందుఁ గొందఱు నుడివియున్నారు. చదువులేకపోవుట వీరివ్యాపారముల కాటంకముఁ గలిగించియుండదుగాన ముఖ్యమని చెప్పబడుచున్న చదువు ముఖ్యము కానోపదు. చదువులేనివాగు గొప్పరాజ్యములే పరిపాలింపవచ్చును; చిన్న పనులను జేయజాలరా? వాగ్దత్తో సంబంధముగలవనికి వాగ్దత్తముఖ్యముకావచ్చును. ఎట్లన, లేఖనమే వృత్తియైనవానికి లిఖించుట. కర్షకుని కది యావశ్యకము కాదు; అక్షరజ్ఞానము లేని వాడు భూమిని దున్నుట కసమర్థుడగునా? ఏధిలోఁ గూరలనమ్మువాడేవిశ్వవిద్యాలయము నుండి దిగియున్నాడు? బడులలో గణితశాస్త్రాధ్యాసముఁ జేసినవారగుటచేతనా చాకలి గొల్ల మొదలయినవారు బట్టలు పెరుగు మున్నగువస్తువుల లెక్కలను నరిగిఁ జెప్పగలరు? విద్య

యేన వాక్యముటమాత్రమే యగునా? వాక్యముగలవారు దమపనులను బాగుగా జేయుగలరని మీరు వాదించవచ్చును. వడ్డమువేర్చినవారు నాగలి విరిగినప్పుడు దానిని సుకరముగా జక్కచేసికొను గలరు, గాన భూమిని దున్నుకొని బ్రతుకువారందఱును మొదట వడ్డము సభ్యునిది యుండవలయును! కంటకాదిభాదలు వారికి గలుగుచుండునుగావున వారు శస్త్రచికిత్సపరిచయము గూడ నొందవలయును! దేశము నందలి చట్టములు మున్నగునవి తెలిసినవారై యుండవలయును. ఇట్టిపరికరముల కంతమెక్కడ? కొంతయుపయోగమున్నమాత్రమున జదువు విధింపబడునెడల వడ్డముమున్నగునవిమాత్రమెట్లు విధాయకములుగాకపోవును? మఱియు నక్షరములతో నిమిత్తములేనిపనులను జేయనెంచినవారి కక్షరములనువిధించుట వడ్డముచే జీవించుదలచినవారికి వస్త్రములనేయుటను విధించినట్లుండును. “పృష్ఠతాడనా ద్దంతభంగః” కావున మనదేశమున స్త్రీపురుషులనేకులు విద్యలేనివారై యున్నారనుట కల్గ.

2 నవనాగరకులుజ్ఞేయించువిద్య దోషయుక్తమయినది. అది నాస్తికత్వము సంకురింపజేయును. పెద్దలయం దవిధేయతను గూర్చును. అబద్ధములను మాటగట్టించును.

3 సంఘసంస్కారులు ముఖ్యమని నిర్ణయించిన విద్యతో వారు సంతోషించియుండగలరని యెట్లుచెప్పగలము? ఇప్పుడు వారు ప్రాథమికవిద్య [Primary Education] అనునదిమాత్రమే భాలురందఱు సవశ్య మభ్యసించవలయునని పల్కుదురు. కాని క్రమముగా విద్యను హెచ్చుచేసి మధ్యమవిద్యను (Lower Secondary grade) బిచ్చుట మున్నతవిద్యను (High School course) గూడ నిర్బంధముగా. సభ్యుల సొంతవలయునని విధింపగలరు. పట్టపరిశ్రాంతగముకూడ విద్యానిర్బంధము కలుగవచ్చును. ఆశకు హద్దులేదుకదా. ఇట్లు విద్యార్థులు తమశక్తి

ధనము పాణము, విద్య కర్పింపవలసివచ్చును. నడుచుట దేహమునకు మేలుచేయును; కాని దానికి మిలియుండవలెనుగదా.

4 విద్యావిషయమున బలాత్కారమువలన బాలు రుచితవ్యాపారములనుండి మరలింపఁబడుచున్నారు. వారు విద్య ముగిసినపిమ్మటఁ గ్రాత్రవ్యాపారమునకుఁ దగియుండరు. అభ్యాసము లేకపోవుటవలనఁ దమతల్లిదండ్రుల వృత్తియందును సమర్థులుకానేరరు. గ్రాత్రది పట్టుపడ లేదు, ప్రాత్రది యూడినది, పుత్రులక్షేమముగోరి వృత్తిని నిర్ణయించి దానికిఁదగినవిద్యను నిశ్చయించుటకు జననిజనకులే తగినవారు. వారట్టి విద్యను దమగృహములందును గురుకులములందును నభ్యసింపఁజేయఁ గలరు. మార్వాడీబాలురు పానీక బాలురు మొదలయినవా రిందులకుఁ దార్కాణము. వారు చిన్నతనమునుండియుఁ దమపెద్దలయొద్ద నివసించి యుచితవ్యాపారమునఁ ద్రవ ర్తించియుఁ గావలసినవిద్యనభ్యసించుచున్నారు. ధనమును సంపాదించుచున్నారు. ధర్మకార్యముల నెసరించుచున్నారు. వారు సంఘసంస్కారాలపాఠశాలలందుఁ బరీక్షలందు ఖండింపఁబడుచుఁ గృశించుచున్నవారుగారు; ద్రవ్యమునార్జించుటకు మాటుగా దానిఁ గోల్పోవుచున్నవారును గారు.

5 కొన్ని కుటుంబములకు ధనము చాలదు. బాలురుసహితము పాటుపడి కొంతద్రవ్యమును దెచ్చినఁగాని యవి కూలిపోవును. మనసంస్కారు లట్టికుటుంబములను బోషింపఁగల గేని పిల్లలు పనిమాని పాఠశాలలను బ్రవేశింపఁగలరు.

6 విద్యనుగణపుష్కరియం దనేకలోపములుండవచ్చును. కాపునఁ బ్రజలందఱికిని దానిఁ బ్రయోగించుటవలన వారికి హానికలుగును. నిర్బంధములేనియెడల నొకస్థలమునందలిపద్ధతి కూడనిదేయైనను నితరస్థలములందలి పద్ధతులట్టివి కాకపోవచ్చును గాన నష్టము సమానము కాదు. అక్షరములులేనిమాటలు కంఠపాఠములేనిపాఠములు వ్యాకర

ణము లేనికావ్యములు, తత్త్వశాస్త్రము లేనిపశ్చాత్తాపములు మఱియు నిట్టిమార్గములయినను దీర్ఘకాలము నిలువవు; అవి మాటుచుండును; పుస్తకములుమున్నగునవి మాటుటవలనఁ బ్రజలకు బాధ కలుగుచుండును. “జ్ఞానము సుపాదించదగినదికాదా?” అని సంస్కారు లడుగవచ్చును. “క్షీరములు త్రాగఁదగినవి కావా?” అని వీరిని మనముప్రశ్నింప నగు. క్షీరములు దేహమునకుయోగ్యములేకావచ్చును. అంతమాత్రముచే నవి ప్రతిమనుజుఁడును ద్రాగవలయుననియు, లేనిచో నతఁడు దండింపఁ బడుననియు, వాదించుట హాస్యాస్పదముకాదా? అటులనే జ్ఞానము మంచిదే యగుఁగాక; కాని, నిర్బంధముచేత దానిసంఘటన నన్వేషనకు గుఱికాఁగలదు. మఱియు క్షీరము - దకముతోఁగూడి యుండువచ్చును. విషమిశ్రితములు కావచ్చును. విద్యయు నిర్భక్తివిషయములతో నుండఁ గలదు; దుర్విషయములకు సంబంధించియు నుండఁగలదు; కావున నవశ్యము గ్రాహ్యమెట్లుకాఁగలదు? ఒకఁడు పాలను దనయింటియొద్దనే సేవింపవచ్చును, ధర్మశాలయందుమాత్రమే సేవింపవలయునను నియమమేల? అటులనే విద్య నొకఁడు తనగృహమునందే స్వీకరింపఁగలడు. నిర్ణీతపాఠశాలయందుమాత్రమే స్వీకరింపవలయుననుట మంచిదా?

7 మఱియు, నిట్టి విద్యాలయములందు నిర్బంధముచేత విద్య నభ్యసించివచ్చినవారు తఱచుగాఁ దమ స్వల్పజ్ఞానమునకు గర్వపడుచుఁ బెద్దలను బహిసించుచు న్యాయములయిన శాస్త్రముల నతిక్రమించుచు, నుపద్రవకరములయిన నూతన శాస్త్రములను సృష్టించుచు, దొంగ వాత్రలను వ్రాయుచుఁ గొండెములఁ బల్కుచుఁ గూటసాక్ష్యముల నిచ్చుచు లోకులకును బరిపాలకులకును ద్రోహముఁ జేయుచుండురు. కాబట్టియే భర్తృహరి యిటుల వచించియున్నాఁడు:—

“అజ్ఞః సుఖమారాధ్యః సుఖతర మారాధ్యతే విశేషజ్ఞః జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధం బ్రహ్మపి నరం న రంజయతి” (అజ్ఞుఁడు సుఖముగా నారా

భీంపఁ దగియున్నాఁడు, విశేషజ్ఞాఁడు సుఖతరముగా నాచాధింపఁబడుచు
న్నాఁడు, కాని జ్ఞానలవడుర్విద్యుఁడైన నరునిబ్రహ్మకూడ రంజింపఁ జేయఁ
జాలఁడు] ఇప్పుడు రుచినిమి తమై పోవు [Pope అను నాంగ్లేయుకవి] చేతఁ
బదార్థము నించుక సంస్కరించుచున్నాఁడను:—

A little learning is a dangerous thing; Drink, deep or
taste not the Pierrian spring.

(కొంచెమైనవిద్య యుపద్రవకరమయిన వస్తువు కావున లోతు
గా ద్రాగుము; లేకున్న జ్ఞానని రరథుచియైనను జూడకుము.)

గోవిందరాజు హరిశ్చంద్రరావు కాకినాడ.

రాజువలన లాభములు.

అధ్యక్షుఁడు పరిపాలించు పద్ధతి (Republic) కంటె రాజుపరి
పాలించు పద్ధతి (Monarchy) వలన లోకమునకు లాభములధికములై
యున్నవి. ఎట్లన:—

(1) రాజు తనవంశజులు రాజ్యమును శాశ్వతముగా ననుభవింపఁ
గలరని నమ్మువాఁడుగాన మిక్కిలి మమకారముతోఁ దనప్రజలను బరిపా
లింపఁజూచును. అధ్యక్షుఁ డట్లుచేయఁడు; అతఁడు కొలఁదికాలముమా
త్రమే యధికారియై యుండవలసిన వాఁడుగా నైన జనులయందభిమానము
లేనివాఁడై తాత్కాలికలాభమునుమాత్రమే యపేక్షించి యెట్లోకాల
క్షేమముచేసి చచ్చును. మఱియు నతఁడు “దీపముండఁగానే యిల్లుఁ జక్కఁ
బెట్టవలెను” అనుసామెతచొప్పునఁ దనకు నిర్ణయింపఁబడిన కాలమున
వారికినంతసొమ్ము నధర్తమార్గములచేతనయినను సంగ్రహించుటయం
దను దనవారికి గొప్పపదవుల నిష్పించుటయందును దనశక్తిని వినియో
గించును; తనతరువాత దేశ మెట్లుండిన కేమికి మార్గమధ్యముననున్న
కుటీరమునందుఁ బ్రవేశించి పంటచేసెకొనుటకై యొకఁడు దానియాకుల
నూడఁదీసి పోయిలోఁబెట్టునటుల సంఘాధ్యక్షుఁడును జేయుచుండును.

ఆ కుటీరమునందు శాశ్వతమయిన యధికారము తనకుండిన పక్షమున నాబాటసారి యారీతిగా బ్రవర్తించియుండడు; ఆతడప్పుడక్కడ నొక యాకులభించినను దానిని దనకుటీరమునకు జేర్చును. ఒకఁడొక నదిని సమీపించి, యచ్చటనున్న నావనెక్కి యావలిగట్టునకు జని, యటుపి మ్మట నావను ధ్వంసముచేయును; ఒకఁడివ్విధంబున మొదట దేశమున గొందఱు నాశ్రయించి వారియనుమతివడసి యధ్యక్షపదంబును సంపాదించి యనంతరము వారిసహాయ మక్కరలేదుగావున వారిపై బన్న లుమొదలునవి విధించి వారిని బాధించును. మఱియొకఁ డానదితో నిత్యము సంబంధముగలవాఁడు కాబట్టి యానావయొక్క యపేక్ష గల్గిన వాడై, నదిదాటినతరువాతఁగూడ నావయొక్క డ్డేమమునే జూచుచు ఉను. ఇట్టివాఁడు రాజు; ఈతఁడు తనజీవితకాలమునందలి ప్రజలుమాత్రమే సౌఖ్య మనుభవింపవలెనని కోరువాఁడు కాఁడు. తనతరువాత వచ్చు మనుమలుమున్నగు వారికాలముననుండు జనులుకూడ సుఖులై యుండవలెనని కాంక్షించువాఁడు. భూమి ధేనువ్రవంటిది. 'రాజు దాని బోషించుచు లాభమొందును. అధ్యక్షుఁడు దానికి సప్తముగలిగించి యైనను దాను ద్రవ్యమును స్వీకరింపజూచును, గాన బొదుగునుగోసి పాలుద్రాగునట్టివాఁడు; ఆవ్రవేవఁచి భక్షించునట్టివాఁడు. పృథ్వీపతికి దేశముయొక్క యభ్యుదయమునందు భాగమున్నది; ఆతఁడు ప్రజలభివృద్ధి సందినకొలది నభివృద్ధి నందగలడు. ఆతనికి, దన సంతతియందును మక్కువగలదు; వారి డ్డేమము జనులక్షేమమునుబట్టి యుండగలదు. కావున దనసంతతియొక్క లాభమునకై యతఁడు రాజోవునట్టి ప్రజలయొక్క లాభమునుగూడ విచారింపవలసినవా డగుచున్నాఁడు. వృక్షదులను గూల్చినయెడల రాజునకును సప్తముకలుగును. ఫలాదు లుండవు గదా. తటాకాదులకుపద్రవము గలుగఁజేసినచో, సస్యాదులులభింపవు. జనులకు హింసించినపక్షమున దేశమున విప్లవముసంభవించి రాజకుటుంబ

బనునకే ముప్పువచ్చును. ఇట్టి విషయము లాలోచించి నరసాధుడు యుక్తప్రవర్తన గలవాడగుచున్నాడు.

(2) మఱియు, భూపతి మంచివాడగునేని దేశమునందఱును దనపక్షమువారి గుఱుచున్నారు. అతడు దుష్టుడగునచో దుష్టులు కొందఱు మాత్రమే తనవారగుదురు. అధ్యక్షుడు దుర్జనుడయినను నాతనికి సాయముజేయు వార నేరులుందురు. వానిసంఖ్య దుష్టుడగున రాజు యొక్క యనుచరుల సంఖ్యకంటె బెద్దదియైయుండును. కావున వారి బలమున నధ్యక్షుడు రాజుకంటె ఘోరతరములయిన కార్యము లొనరింపగలడు. తఱచుగా నృపపక్షమునునది యుండుదు. ఆతనికిగాని యాతని యారసపుత్రునకుగాని సింహాసన మందకుండ జేయఁబడి నప్పుడు దానిని సహింపఁజాలక కొందఱాతనిపక్షమువారుగా నేర్పడుచున్నారు. ఇంగ్లాండునందు రాజును దొంగించుటవలన జాకోబైట్సు మొదలయిన తెగలు బయలుదేరి తత్పక్షమున బోరుసల్పుచుండిరి. రాజును దుర్విశేషుని దీసివై చినను నాతని పుత్రుని సింహాసనభ్రష్టునిగాఁ జేయకుండినచో రాజపక్షమునునది క్రమముగా నశించి రాజును బ్రజలు నైకమత్యముతో నుండగలరు.

ప్రశ్న:—రాజు జీవితకాలమంతయు నుండుచుగాన నతడు దుష్టుడగునేని జనుల కాతనివలన బాధయాతనివరణమువఱకు నుండును. అధ్యక్షుని యధికారము కొంతకాలము మాత్రమే యుండునది గావున నతడు దుర్జనుడయినను నతనివలన లోకమునకు నష్టము కొంచెమే యగును. అధ్యక్షుడేమేలు.

ఉత్తరము:—అధ్యక్షుడు తంత్రమువలన నియతకాలమయిన తరువాత మరలరాగలడు. కొందఱుదురాత్మలన్నిధంబునఁ బట్టణపాలక సంఘములుమున్నగువానియందుఁ జిరకాల మధ్యక్షపదవి ననుభవించుట లేదా? మఱియు నతడు తనమిత్రుల కట్టిపడవివచ్చునట్లు చేసి వారిద్వారా

రఘునాథుడ లోకమున కపకారము సాగించుచునే యుండఁగలఁడు. కాబట్టి యధ్యక్షుఁడును దీర్ఘకాల మపకారి కావచ్చును. రాజులు కొందఱు జరకాలము జీవింపఁజాలరు; కావున నొకరాజు దుష్టఁడుగలఁడేని వాఁడు శ్రీఘ్రిముగాఁ జనిపోవుటవలన వానిపీడ ప్పజలకుఁ దప్పను; వాని నెవ్వరును జంపకయే వాఁడుమృతినొందును. కొందఱు మృతినందుటలేదు; కాని వాని బ్రజలే నిలువనిచ్చుటలేదు; వారు లోకులకు భయపడి న్యాయముగా రాజ్యము జేయుచున్నారు; అట్లుచేయనివారు రాజ్యమును విడువవలసినవారగుచున్నారు; కొందఱు దమప్రాణములనే గోల్పోవుచున్నారు, కైకూబాదు మొదలయినవా రెంతకాలము రాజ్యమనుభవింపఁగల్గిరి? అసమంజసుడను రాజుయొక్క చార్జన్యమువలన బ్రజ లాతని వెడలఁగొట్టిరని రామాయణమున (బాలకాండ 38 వ సర్గయందు) వర్ణింపఁబడియె. అటులనే వేనుడనువానికి శుక్రసీతీసారము మున్నగుగ్రంథములందు వక్కాణింపఁబడినది. మఱియుఁ గౌటిల్యుని (చాణక్యుని) యర్థశాస్త్రమున [1—6] గా మాదిగుణములకుఁ జిక్కికీడుఁ జెగదినరాజులు కొందఱు పేర్కొనఁబడియున్నారు.

3. రాజకుటుంబములందు మర్యాదలు కొన్ని కాపాడఁబడుచు వచ్చుచున్నవి. సాహసాదార్యాది గుణములును జనకుని వలనఁ బుత్రునందు సంతోషించుచున్నవి. కావున వారి యాదర్శములుదారములై యుండును. వారిదృష్టిసీచమైయుండును. వారుతమప్రజలయభి వృద్ధిజూచి యానందింపఁగలరు. అధ్యక్షుఁ డట్టివాఁడై యుండఁడు, వాఁడేసీచమైన వంశమునుండియూ వచ్చియుండుటచేతఁ గుత్సితకార్యము లొనరింపఁ జూచును. “దినమునకు రెండుపర్యాయములు భోజనమేల ? మూడు దినములకొక్కసారి భుజించినచో జనులు మృతినొందెదరా ? కావున వారి రాబడి తగునట్లు చేయవచ్చును; పన్నులను వృద్ధిచేయవచ్చును.” అని యధ్యక్షుఁడు తలపోయుచుండును. వాడు పేనుమంటినాడు పేనును

బేద్దజేసి శిరమునఁ దాల్చినచో నేమగును? మఱియు రాజానకున్న కళ రాజానకుఁ గల వైభవము చేయిపర్యాయములు పుటశోధనంబుఁగావించి నను నధ్యక్షునికి లభింపవు; రాజసభను విలోకింపుడు; అధ్యక్షునిసభను గూడఁ జూడుడు; ఉభయుల నడకయందును నడతయందును గూడ భేద మున్నది.

4. అధ్యక్షుపదవికి వచ్చినవాడు పూర్వ మొక సామాన్యమాన పుండ్ర యుండుటవలన నతనియందుఁ బ్రజలకంఠగౌరవము కలుగదు. అతనితో సమానులుగానుండి పనిచేసియున్న వారాతని నూత్న పదంబుఁ జూచి సహింపఁ జాలరు. “ నిన్నటివఱకు మనతోఁ గలసి తిరిగిన వాని కిప్పుడెట్టి యధికారము కలిగినది ! పీలచినను మాటాడఁడు ఏమి యీతనిగర్వము!” అని వాడు మనంబునఁ గుండుచు నాతనిపతనమువకు సాధనములను బున్నచుందురు. ఇత నాతనికంటె బూర్వమున్నత దళయందుండినవా రాతని నెట్లు పరిగణింపఁగలరో చెప్పువక్కఱలేదు. ఇట్లు పాలకుని కిని బాలితులకును మంచి భావము లేనప్పుడు పరి పాలన మెట్లుండును? రాజు ప్రభువైనయెడల నిట్టి యవస్థ కలుగదు. ఏలయన నతని యైశ్వర్యము మధ్యవచ్చినదికాదు; అతఁడగర్భశ్రీమంతఁ డు; అబ్బకలేములనుండి రాజ్యమనుభవించినవారి సంతతియందుద్భవించినవాడు, అతనికి నితరులకును గలభేదమాగంతకుముగాదు కావున వారాతనియైశ్వర్య మాకస్మికమైనదని తలంకురు. భేదమునకు వారలవ డియున్నారు. మధ్యసంభవించిన లక్ష్మిగలవాడుకాదుగాన నతఁడుసంత దుర్వీనీతుఁడు కానోపడు. వారికిఁ గోపమును బుట్టించుడు. రాజకుటుం బమునందావిర్భవించి రాజ్యాధికారమును సంపాదించిన రాజునందు జనుల కు భయభక్తులుండునా? సమత్తికై తిరిగి తిరిగి ప్రతినీచుని పాదములను నేవించిపచ్చి యధ్యక్షుడైన వానియందు వి కలుగునా?

5 ఎంతదుష్టుడైనను గుంతలోముచేత నధ్యక్షుడు కాగలడు; అందువలన లోకములకు హానికలుగఁగలదు. రాజత్వమన్ననో, పుణ్యవశమున నారసత్వముచేత నెవ్వనికో ప్రాప్తించునది. అతివినయము నభినయించి ధర్మధ్వజత్వము నవలంబించి ధనమును వర్షించి, హృదయము లాకర్షించి, యధ్యక్షత్వమును సంపాదించి, లోకమునకు ద్రోహమొదవించు ధూర్తుల కధ్యక్షకర్థతి మిక్కిలి యవకాశమొసంగుచున్నది. ఇది లంచములిచ్చుట మనిషి యొద్దమనిషి మాటమాటాడుట, ప్రతికూలురనుబెదరించుట, మున్నగు పాపకార్యములను జేయించుచున్నది. జీతమయినను లేనట్టి యధికారములకై పెనఁగులాడువారిస్థితి యిట్లుండ రాజును దోసిరాజునెఱు దేశాధ్యక్షపదంబునకై పయిత్నించు వారిమాట నుడువ నక్కఱలేదు, కావున దుష్టులు పెద్దపరీక్షలం దెటులనో యుత్తీర్ణుల య్యుగఁగఁడు నింద్యములయిన కార్యములను జేసియు నధ్యక్షులై ప్రజలను బీడించుట సంభవించును. ప్రజల నీతికూడఁజెడిపోవుచున్నది.

6 రాజులపరిపాలన మధ్యక్షులపరిపాలనముకంటె స్థిరతరమయినది. ఒక్కవంశమే వందలకొలఁదివత్సరములు రాజ్యమనుభవించుట కలదు; మధ్యను విప్లవములులేవు; రాజు చనిపోయినతోడనే యాతని కొమరుండు సింహాసనమునెక్కి ప్రజల కెట్టియాపదయు వాటిల్లకుండు నట్లు చేయుచువచ్చెను కాని యొక్కయధ్యక్షునిసమయమందే తెక్కలేని విప్లవములు సంభవించి రక్తస్రావము కలుగుచున్నది. పోర్టుగలో [బుడుతకీసులదేశము] పశ్చిమఖండమున నున్నది. అచ్చట బూర్వము రాజులే పరిపాలించుచుండిరి. కాని కొంతకాలమునకు రాజును లాగి వైచి ప్రజలలోఁ గొందఱు విధానమును మార్చి యధ్యక్షుని నియమించిరి; వానిని మరలఁ దీసివేయఁ బ్రయత్నించిరి. ప్రజలలో యుద్ధములు ప్రారంభమై దేశమరాజకమైనది. కొత్తగా నొకయధ్యక్షుడు వచ్చుచుండును; కాలము ముగియుటకుఁ బూర్వమే యాతనికిఁ గాలమువచ్చుచుండును, అమెరికాయందు మెక్సికోయనుదేశము గలదు; అచ్చటఁ

పుత్తుడు కూడ నెంత కష్టపడినవాడయినను సతనిప్రజలు కృతఘ్నులై యాతనిని వధించి వంశవిచ్ఛేదముఁ గావించిరి. అట్లు చేసి వారి పుడేమి ఘనతఁ గాంచిరి? వారు సస్యాదిఫల మనుభవించుట లేదుగాని యుద్ధాంతఫల మనుభవించుచున్నారు. జనులందఱును సమానులఁట కాబట్టి యండఁజేపనియు మట్టమయినది. ఒక్కరికిని సరిగాఁ దిండియు బట్టయును లేవు. రవీంద్రనాథటాగూరుగారు రష్యాకుండు బాధపడుచున్న విద్వాంసులమనవి నాలకించి వారికి మనదేశముచుండి సొమ్మునుబంపుట కిప్పుడు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఎంతదౌర్భాగ్యముగలవారో గాకున్న మిక్కిలి విషమమయిన సమయమునఁ దమనాయకులయిన చక్రవర్తులను జర్మనీ రష్యా మొదలయిన దేశములందలి ప్రజలు పరాభవించి పరిత్యజించియుండరుగదా? ఇంగ్లాండునందును గొందఱు విప్లవమునకై కూతపెట్టియుండిరి. కాని, వారిని దొరతనమువారు హట్టుకొనుటకుఁ బ్రయత్నింప, రాజున కధికారము మిక్కిలి తక్కువగాఁగల ఇంగ్లాండునందు విప్లవము ద్వేషింపఁబడలేదనియు నిట్టి పద్ధతిలేని యితర దేశములన్నిటియందుమాత్రమే యుదియభిమతమయినదనియుఁ జెప్పి వారు తప్పించుకొనిరి. ఇంగ్లాండు నందలి ప్రజలు ప్రాయశః కముగాఁ బూర్వ సంగ్రహాయములం దభినివేశముగల్గి జాగరూకతతో మెల్లగా ముందున కడుగులిడువారు (From precedent to Precedent) గావున వారు ప్రాంత సభవించిన విప్లవముయొక్క వేగమునకు నిలువఁగల్గి యితర దేశముల సేక సమయములందుఁ దలక్రిందగుచువచ్చుచున్నను దాముమాత్రము కంపమునొందక సురక్షితముగానున్నారు. ప్రభువర్గము (House of Lords) నిరస్తమగువఱకు ఇంగ్లాడున కపాయము కలుగదు. కూలివాండు) మొదలయినవారిలో నిండిన సామాన్యవర్గము (House of commons) ప్రజలమయినచో ఇంగ్లాడునకు ముప్పువాటిల్లును. అధ్యక్ష పద్ధతివలన మాటిమాటికి మార్పులు కలుగుచుండునుగాన ఇంతి నభిలషించువారు రాజునే స్వీకరింపవలయును.

గోవిందరాజు హరిశ్చంద్రరావు. కాకినాడ.

క వి త్త్వ ము .

కవిత్వమననేమి. అందువలన ప్రపంచమునకు గలలాభమేమి. కవి యొక్క విధాయకమేమి. సంఘమునందుకవి యెఱిసినము నలంకరించు చున్నాడు. ఒంధకననము, ఆశుప్ర, అవధానములు మొదలగునవి ప్రపంచమున కెంతవరకుపచరించుచున్నవి? మనపూర్వులు కవిత్వమునేర్పరుచుటలో వారియుద్దేశ్యమేమి. కేవల వినోదార్థమా లేక దానివలన లోకమునకు స్థిరమగునుపకారము గలుగవలయుననియా? ఇందు పద్యకవనము గద్యకవనము, మృదుమధుర పదలలితమగుకవనము, నిఘంటుసహాయ్యము నైన నర్థముగాని యసాధారణ కవనపద దీర్ఘసమాస భూయిష్టమగు కవనము, వీనియందధిక ప్రయోజన కరములగునవి యెవ్వీ. పృథుధములు, దృశ్యప్రబంధములు మొదలగువాని ప్రయోజన మెట్టిది? దృశ్య ప్రబంధములకును రాగతాళాదులగు సంగీతభేదములకును సంబంధ మావశ్యకమా. అట్టిసంబంధమువలన గలుగులాభమేమి. లేకున్న గలుగునష్టమేమి యనునంశములు అలోచింపఁబడఁదగినవి.

కవిత్వము. భగవచ్చక్తి సీతిబోధకము, దుర్నితనివారకము, మహాదాహ్లాదసంధాయకము, సర్వనుగ్రహసంహారకము, అశిశయశాంతి ప్రదము. ఇట్టికవిత్వమును విరించి వాల్మీకి మహర్షి దుష్టశత్రుణాయుధముగ ననుగ్రహించెను శ్రీమద్రామానంద గ్రంథరచనా మహాత్మ్యార్థ సాఫల్యమునకొసంగెను. సర్వసంగపరిత్యాగయు దివ్యతేజోధనుడగు, ఘోరతపశ్చరణ పూతాంతరంగుండును, నిరంతర శ్రీరామనామజపితయునగుమహాయోగి వాల్మీకిమహర్షి అట్టితపోధనుడు కవిత్వమును స్వీకరింప నర్హువాత్రమని చతుర్ముఖుడతనికి ప్రసాదించెను. ఎట్టిచాణకినిగూడ నపకారము చేయక తృణాంకురములనుదిని నెలయెఱిసిండ్లను ద్రావిజీవించుపరమసాధువులగు హరిణమిధునము విహారగోష్ఠీనుండ నిష్కరుణుడై

యోగి దానిని తననిశితనారాచము పాలావరించిన క్రూరనిహాదుని
 దుష్కార్యవలోకనసంజనితముగు బాగ్రహమువలన ఛందోబద్ధముగును
 కశ్లోక మామహర్షి పుంగవుని ముఖంబున తెలువడిపది. దైవ పౌసాదిత
 మగు నాకవిత్వము నామహానీయుడెట్లు వినియోగించెను ఆత్మశ్లాఘనంబు
 నను పరదూషణంబునను మానినీరహస్యావయవ వర్ణనంబునందునను
 సంభోగవర్ణనంబునను నాతడు వినియోగించెనా? లేదు. పరమపవిత్ర
 మగు శ్రీరామకథావర్ణనమునందు రామాయణగ్రంథ నిర్మాణమునందు
 వినియోగించిత నజన్మమును సార్థక మొనరించు
 శాసను. తొల్లిటి కపిశ్వరులన్న రాజాధిరా జలుగూడ భయపడు
 చుండిరననేమి? ఆకవిపరులు నిర్భయముగ సన్న్యాసమునుఖండించుచుండిర
 నుటయేగదా. అప్పటికపులు శాపానుగ్రహసమర్థు లగుటచే వారికంత
 టికారము వచ్చెననుకొందము. శాపానుగ్రహసమర్థులన నేమి? అడి
 తప్పని వారనుటయేగదా. తపశ్శాలురనుటయేగదా. సత్పథగాములను
 టయేగదా. అట్టిమహానుభావులగువారు భగవద్దత్తమగుకవిత్వమును
 భగవద్గుణానువర్ణనమునందును వ్యాయధర్మవివరణము నందు విని
 యోగించి లోకోపకార మొనరించిరి. కవిత్వము బోగము మేళమువలె,
 బాణసంచా కాల్పుడువలె, విందుభోజనమువలె తాత్కాలిక సౌఖ్యప్ర
 దమగు వినోదముగాక లోకోపకార్యకరణ సమర్థమగు సిద్ధివిద్య. అట్టిధ
 ర్మములనుసరించి పవర్తింతుట కవకాశముకలుగుటయే లోకమునకు
 కవిత్వమువలనగలుగులాభము. అట్టివిధ్యుక్తధర్మమును సక్రమముగ నడు
 పువాడేకవి. అదియే యతనివిధాయకము. అట్టివిధాయకమునునడుపు
 నుకవి, సంఘమున కుపదేశకు డగుచున్నాడు. పాడిమాటలువినుటకన్న
 కట్టుబాటుగలిగిన గద్యమునువిన నిష్ఠముండును. గద్యమును జ్ఞాపకముం
 చుకొనుటకన్న ఛందోబద్ధమగు పద్యమును జ్ఞాపకముంచుకొనుట సు
 కరము. కఠినపదములను దీర్ఘ సమాసములనుప్రయోగించుటవలన జన

సామాన్యమునకు ప్రయోజనము లేదు. కావుననే కాలిదాసాదులతో భేదపూర్వక శృంగారములయందు వచనమునుబోలినట్లయినట్టి యనుష్టుప్తులతోనే వాడియున్నారు. సీతనిబోధించుటలో ఎప్పుడో జరిగినదానిని, వర్ణించు నది ప్రబంధము. జరిగినది జరిగి నట్టుమన కనులయెదుటచూపించునది దృశ్య ప్రబంధము. పశ్చాత్తముగ చూచుటవలన మనస్సు త్వరగ గ్రహించగలుగును. కాని దృశ్య ప్రబంధములు మృదు మధుర పదమిళితములును సీతీయ తములునుగ నుండవలెను. అట్లుండినగాని భావప్రకటన కెంతమాత్రమువ కాశముండదు. నాటకమునకు ప్రధానము భావప్రకటనము లేక రసపోషణము. నటుడు తానే పాత్రభాగమును ప్రదర్శించుచున్నాడో ఆ పాత్ర కనుగొనమగు రసపోషణమును - తా ననుభవింపజేసి ఇతరుని ననుభవింపజేయ లేదు. లేనిచో నిష్ప్రయోజనము. దానిపేరే రక్షితప్రకపోషణ ఇప్పుడు ప్రధానమగు సీతసప్రకటన మప్రధానమై అప్రధానమగు సందేహము ప్రధానమగుచున్నది. చదివెనుపద్యమర్థముకాకుండ అక్షరమక్షరమునకు సంగీతము. రాగాలాపనము. సంగతులు-పలిటీలు. వచనభాగముమీరిగి వేయుట-లేక పాఠ మేకరుప్రబంధము.

కృమముగ పద్యము లుత్తరించుచున్నవి. వచన మసలే లేదు. పాటలు, మృదంగము, తాళము, పెనుకపాట, హఠానిపాట, నడుమ నడుమ మేళములో గజ్జకట్టిన వేశ్యాగనవలె నటుని నోట సగము సగముమాట-ఇక రసపోషణము నకును భావప్రకటనమునకును కొద్దుపడదేమి ఎన్ని పల్లీల నెక్కువ గొట్టిన - నెన్ని సంగతుల నెక్కువ వేశాన, నతడంత ప్రవీణుడగు నట శేఖరుడు (Best Actor) ఇట్లు పరిణమించినది. అందుకుతగినట్టు తాళమున కనుకూలములగు వృత్తముల వ్రాయువారు కొందరు. కీర్తనలనే వ్రాయువారు మరికొందరు. అట్టి కీర్తనలు లేని దృశ్య ప్రబంధముచేత. తాళమునకు సంబంధము

ధము లేని గీతములును సీసములును గల నాటకము అట్టెట్టె. ఇట్లున్నది మొదట దృశ్యప్రబంధ నిర్మాతల సంకల్పమేమో. ఇప్పటి పరిణామ మెట్లున్నదో చదువరులూహింపదగును. కొందరు ఖడ్గముంతులు తమ గ్రంథములలో బాటలు దృశ్యప్రబంధముల కప్రస్తుతము లయినను కాలానుగుణ్యముగ విధిలేక వ్రాసితిమని తమయుపోద్ఘాతములలో వ్రాయుచున్నారు. కవిపుంగవులు తమకప్రస్తుతమని తోచిన యంశములకు సహకారులగుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఇది యిటులుండనీక బంధక వనము, ఆశుకవనము, అవధానము మొదలగువాని యుపయోగ మేమో చేదువరు లూహింపుడు. ఒకపండితుఁ డొక శ్లోకమునే 100 శ్లోకములుగ చేదువునట్లు వ్రాసెను. ఆముక్కశ్లోకమునకే 200 అర్థములుగలవు. ఇంతయు నెక్కచక్రములో నిమిడియున్నది. దీనినివ్రాయుటకు 12 నెలలు పట్టినది. దీనిని మరల నాతడేవిప్పి చెప్పవలెనుగాని పండితులకయిన విడిపోడు. ఎంతజనోపయోగమోయూహింపుడు. వర్షభార-గోదావరివరద-గంటకు 900 పద్యములు. మహాప్రవాహము- వినిరి-ఆనందించిరి- బహు మౌతుల నిచ్చిరి - పొల్లు-కవిత్వమురసవంతమౌననేమి. కాకున్న నేమి. వ్యాకరణదోషములున్న నేమి. లేకున్న నేమి. ఒక్కపద్యముగాదు అరపద్యముగాదు పద్యపాదమయిన లేదు. ఉన్నదనుకొనుడు ప్రయోజనము లేదు. జనోపయోగములేదు. సహస్రముంటకవనము. వెయ్యి శ్లోకములు వెయ్యిమందికి ఒక్కొక్క చరణము చెప్పి మరల రెండవది మూడవది నాలుగవది అడగగూడదు. ఊ, అనగూడదు. సీసగర్భకందములు- పద్యములో పద్యము. దుష్కరప్రాసములు- చివరకు నన్నియును చేదువవలెను. మూడుచరణములైనవి. అవధానిగారికి తలదిరిగినది క్రిందపడి పోయిరి. మంచుగడ్డ దలకుకట్టిరి. అందొక డాక్టరుగారు. పాపమువీరికి (Hard work to Brain) మెదడునకు శ్రమ యెక్కువ యైనదనిరి. దొమ్మరిసాని గడ్డపై కెక్కి మొగ్గులు బేసినది. చూచువారు సంతసించిరి. అహహ! ఎంతకష్టమండిలనిరి. అంతకన్న నీకతావధానమందట్టావధానమండేమి విశేషమున్నదో జనోపయోగమున్నదో చేదువరులూహింపుడు.

దుర్గా స్తవము.

(ఏప్రియల్ సంచిక తరువాయి)

మ॥ జగముల్ శుంభనిశుంభఘోరతర దోస్సారప్రభావమ్మునక
విగత ప్రాభవమై భయార్తమగుచుక బెంపెల్లఁ గోల్పోయియుం
డఁగృహలోకహితార్థమై యసుర'దుష్టద్వంద్వముక గూల్చియా
యగచాట్లన్నియుఁ బాపినాపుగద దుర్గా! భక్తసంరక్షణీ॥ 27

మ॥ సిరియుక్ భారతియుక్ బ్రసన్నమతినిక సేవించుచుండంగ బం
గతస్థింహాసన మందునక నిలిచి శత్రుదక్షమా శక్తివి
ప్రణంబుక్ బ్రకటించి లోకముల దీక్షక్ బ్రాహ్మసీ ప్రజ్ఞ శం
కరుఁడేనిక గనఁజాలునే తలఁప దుర్గా ! భక్తసంరక్షణీ॥ 28

మ॥ నలుగింటిండిని బొమ్మగా సలిపి ప్రాణబిచ్చి యామోద మం
బలసాండిత్యఘనిక బొనర్చి యటుపై శుంభ నృహవిష్ణుపా
శులకుఁ తేనిగఁ జేసి యంతట దయాశాంతిశాయిప్రభా
శలితాత్మ ప్రకృతిక రచించితివి, దుర్గా ! భక్తసంరక్షణీ॥ 29

మ॥ ధరసిన్ధ్యైర్ము సగబురాశి భవదుద్యత్పవనత్వంబు, దు
ర్భరవహ్నిద్యుతి నీప్రతాపము, జగత్ప్రబంధు నిపాల నా
దరముక్ వ్యోమతలంబు నీదగు విభుత్వంబుక నిరూపించుచుక
గరమాశ్చర్యము గల్గఁ జేసెడిని దుర్గా ! భక్తసంరక్షణీ॥ 30

మ॥ అరయక్ భూతములైదుఁగూడ భవదీయా స్తోకమాహాత్మ్యము
ద్ధరతక్ జాటుచున్నండ లోకములయందుం గల్గు జీవాభిలో
మరు పాపాఘతమోపహంబగు భవజ్ఞోతిస్త్వరూపమ్ము ను
క్మయఁడేనిక గనఁజాలునే మదిని దుర్గా! భక్త సంరక్షణీ॥ 31

శా॥ కేలక్ మూలముఁబూని శాస్త్రీవుల నక్షీణప్రభావమ్మునక
గూలంధోది జగత్ప్రయిక్ గలుగు సంక్షోభమ్ము నారించి హే

వినోదమునుచున్నారా ఎంతయోశ్రమపడి గురుకులవాసముజేసి విద్య
 నభ్యసించి విద్వాంసులైపోడితే ప్రాజ్ఞులగు మహానుభావులు తమపాఠశాల
 త్యక్తులగుచేయు నిట్టిబంధనములేవి, మోక్షపురుషులు తమభావనలను నెనరెంతో
 వ్యభిచారి మొనరించుటకు సీతీబోధకములగు సద్గ్రంథముల రచించి
 లోకోపకార మొనరించి తమకీర్తి నేల యాచంద్రులు మొనరింపజూచు
 ఇష్టుడున్న యోగిగ్రంథములు కాలానుగుణ్యముగ నత్యవసరముగ వ్రాయ
 బడవలసియున్నవి ఎన్నియోశాస్త్రము లావశ్యకములుగనున్నవి విజ్ఞాన
 చంద్రికాగ్రంథమండలివారు ఆంధ్రభాషాభివృద్ధిసంఘాజమువారు ఆం
 ధ్రప్రతిష్ఠదమువారు ఆంధ్రప్రచారిణీవారు మురియు నెందరో నీమహా
 త్కార్య భారమును బూనియున్నారు ఇంకను గాఢలెను గాఢలెను
 ఘోషించుచున్నారు మహారాజు లెందరో భాషాభివృద్ధికి తోడ్పడుచు
 న్నారు అట్టిచో సహజపాండిత్య భూషితులగు మనీషులు వారికేల
 భాషలగారాదు తమ పాండిత్యము నంతయు సీతెట్టివినోదముల పాలు
 చేసి వారు గొప్పవారని కొందరు వీరు గొప్పవారని కొందరు లేనిపోని
 కుతంత్రములునన్ని తగవులు బెంప నీవృధాపద్యవాదములతో కాబట్టే
 కముచేయు వీరు మతవిధ్యుక్తమును నిర్వహించితిమను సంతకమునకు
 శాంతిని బడయుగలరా ధనవంతుడు తనధనమును సత్కార్యముల
 యందు వినియోగించినబూజ్యుడగుచు దుష్కార్యములయందు వినియో
 గించివ్యవించుకొను తాను దినక యే కార్యమునకును వినియోగింపక
 వాడు పరిత్యజింప బడును వాడు ధనికుడయ్యును ధనహీనునికన్న నధ
 ముడగుచున్నాడు అట్లే పాండిత్యమును కవిత్వమును సంపాదించి దాని
 నోదేలకువినియోగింపక గ్రంథములనువ్రాయక శిష్యులకుతోధించిన
 విద్యుతగి పోవునెంతలందు విద్యనూర్ణములు పరిహాసపాత్రులగుదురు 'తమ
 పాండిత్యమును సార్థక మొనరింపక యేమో వెట్టి మొట్టివారైతలప్రాయ
 వారు మోక్షును బడయలేరు పౌన్దుర కాలానుగుణ్యముగ 'లోకోపకార
 కములగు సగ్రంథములను వ్రాయువారు సర్వలోకప్రేక్షకులగుచున్నారు
 గాన కవిపుంగవులు తమవిధానకమున ర్న భంగి నెనరెంపవలెనని పాండి
 చుచున్నాము

- రాశంజా భవదీధు సత్కృపను నిర్వ్యాజముగఁ జూపి లో
కాళిఁ రక్షయెనర్చినావుకద దుర్గా! భక్తసంరక్షణీ॥ 32
- శా॥ కామకోధము లాదిగాఁగల మహాగంభీర రోగంబులు
ద్వామాకారముతోడఁ జాటుకొనినఁ ధైర్యంబునఁ నీ లస
న్నామంబున మది నెంచినంత నె జనుఁ త్రాణ వడిఁ విడి యా
హా! మాహాత్మ్యము నెన్న నీదెకద? దుర్గా! భక్తసంరక్షణీ॥ 33
- మ॥ అల కాళీపురిమందు నెల్లరకు మృష్టాన్నప్రదానంబు ని
స్తులరీతిఁ బొనరించుచుఁ ధవునకెంతో మోదముఁ గూర్చుచుఁ
గలుషధ్వంసినయో సురాపగను విఖ్యాతిఁ దిగందోచు నీ
యలసామర్థ్యము నెన్నఁగాఁదరమె? దుర్గా! భక్తసంరక్షణీ॥ 34
- శా॥ నీ మాయామహిమంబుచేత నెకదా? నీరేజప్రతాప్తుడి
భూమిఁ బల్కరు పెక్కురూపముల సమ్మోదంబునఁ గాంచి, యు
ద్వామాకారుల లోకకంటకుల నుద్యల్లీలఁ జెండాడి యీ
త్వామూలక సుఖయింపఁ జేయుటలు దుర్గా! భక్తసంరక్షణీ॥ 35
- మ॥ భువనోద్భూత చరాచరాత్మకములఁ బొల్పారవిక్షించిన
భవదీయాంచిత సత్కృపాకలనయే భాసిల్లుచుండంగ, నే
యవివేకాంధునకేని నీమహిమ దివ్యంజామఁ గన్పట్టి యో
రవురా యంచనిపింపజే తలఁప దుర్గా! భక్తసంరక్షణీ॥ 36
- మ॥ చండారాతిశిరోవిదారణపటిష్ఠస్ఫారవిఖ్యాతకో
దండాభీలుఁడు రామచంద్రునినుఁ “దల్లిభవచ్చక్తియు
ద్దండం”బంచు వదించి భక్తి మెయినిత్యంబాత్తఁబూజింప నే
గండండ్లైసనునిన్నుఁ గొల్పఁజొకొ? దుర్గా! భక్తసంరక్షణీ॥ 37
- మ॥ నానాయోగి మునీంద్ర హృత్పుటలసన్నాశీక భృంగీ! భవ
న్నానాపుణ్యచరిత్ర పాతములు నానందప్రదంజామమో
క్షానందంబును గూర్చి లోకుల కనన్యశ్రీ విశేషంబులౌ
రా! నిత్యంబుఘటిల్లుఁ జేసెడును దుర్గా! భక్తసంరక్షణీ॥ 38

తగలదు. మన జ్ఞానమునుబూజించిన సంతోషమును దూషించిన గోభిధమును దేహభిమానియగు జీవుని కెటులుగలుగుచున్నదో యటులనే బృథివీ వ్యభిమానదేవతకుఁగూడఁ బూజవలన ననుగ్రహముగలుగునుగానఁ బృథివీ ధ్యానము చేయఁదగియున్నది. ఇంతకుఁ బ్రతిమనుజుఁడు సూర్యోదయాచకుఁ బూర్వమందు నాలుగుగడియల ప్రాద్దుండగా లేచి మొదట నిష్టదేవతాప్రార్థనచేసి తరువాతఁ బైనఁజెప్పినశ్లోకముచేఁ బృథివీధ్యానము చేయఁదగినదని చెప్పఁబడినది. ఇవి యెల్లరకుఁ గొంచె మౌషికగలిగియుండిన సులభముగా నాచరింపఁదగియున్నవి. ఇటుల మన పెద్దల యాచారముగలదు. ఇటుల నిష్టదేవతాప్రార్థనయుఁ బృథివీప్రార్థనయుఁ జేసి మంగళవస్తు దర్శనము చేయఁదగినది.

శ్లో॥ సోత్రియం సుభగాం గాంచ హ్యగ్ని మగ్నిచితం తథా, ప్రాతరుత్థాయ యఃపశ్యేత్ పాపేభ్య స్సప్రముచ్యతే॥ ప్రాతఃకాలమందు సాంగవేదాధ్యయనతత్కర్తానుష్ఠానపరుడగు బ్రాహ్మణునిగాని మంచిగుణములుగల గోవునుగాని యగ్ని హూత్రీమునుగాని యగ్నిగల గుండమునుగాని మొట్టమొదటఁ బ్రతిదినమందును జూడఁదగినది. ఈ పవిత్రమగువస్తువులను జూచుటవలన సర్వపాపములును బోయి పవిత్రుఁడగునని యీ శ్లోకము చెప్పుచున్నది. అపవిత్రవస్తుదర్శనము పృథివీధ్యయనము చేయఁగూడదు. దానివలన మన కపవిత్రత సంతపించునుగాన మంగళవస్తుదర్శనము పృథివీధ్యయనమునఁ జేయఁదగినది. తరువాత మలమూత్రోత్సర్జన శౌచాదులు శాస్త్రప్రకారముగాఁ జేయవలెను. మూత్రపురీషోత్సర్జనకాలమందు యజ్ఞోపవీతమును నివీటిగా వెనుక భాగమందుఁ గాని కర్ణమందుఁగానియుంచి శిరస్సునందు వస్త్రమును గప్పుకొని యితరదిక్కులు చూడకుండ ఘోరేంద్రియమును బంధించి తృణావృతభూమియందు మూత్రపురీషోత్సర్జనము చేయఁదగినది. పగటియందును సంత్యాకాలములం

ధను నుత్తరాభిముఖుడై రాత్రియందు దక్షిణాభిముఖుడై చేయఁదగినది. ఘోరమందుఁగాని నదీతీరమందుఁగాని మలమకాతొదులు వదలఁగూడదు. శ్లో॥ హస్తాద్వాదశ సంత్యజ్య మూర్తీంకుర్యా జ్జలాశయాత్, అవ కాశే ఘోడశవా పురీషేతు చతుర్గుణం॥ జలముందుచోటికిఁ బదిరెండుగ జములదూరమునఁగాని తువకాశముండినఁబద్మయాగుజములదూరమునఁ గానిమూర్తిత్సర్జన చేయఁదగినది. దీనికి నాలుగురెల్లధిక దూరము గాఁ బురీషోత్సర్జనచేయఁదగినది. మూర్తిత్సర్జనాదులయందు మృత్తి కాశౌచము చేయవలెను. త్రివారము లామలకప్రమాణ శుద్ధదేశ మృత్తికతో శౌచముచేయఁదగినది. పురీషస్థానమందుఁగూడ నటులనే మృత్తికాశౌచము చేయవలెను.

శ్లో॥ మూర్తాత్తు ద్విగుణం శుక్ర మైథునే త్రిగుణంస్మృతం పురీషే త్యేకలింగేచ గుడే త్రిస్సప్తవాతథా॥ ఉభయోగకరయోస్సప్త సప్తతీర్వాపీపాదయోః॥ ద్విగుణం బ్రహ్మచర్యేష్యా ద్యతీనాంచ చతుర్గుణం॥ ఏవం మృద్భిర్జలైశ్శౌచం తదర్థం నిశీక్రితం॥ తదర్థమాతురే శూద్రస్త్రీబాలానాం తదర్థతః॥ ఇత్యాదిరీతిగా శౌచవిధి గలిగి యుం డఁదగినది. మూర్తిత్సర్జనకు నాలుసారులును బురీషోత్సర్జన శనిమిది సారులును భోజనమందుఁ బదిరెండుసారులును జలముతో గంఢూషము చేయఁదగినది. ఈశౌచాదులవలన శరీరశుద్ధియు మనశ్శుద్ధియు గలుగును. శౌచహీనుఁ డవతిక్రమింపజ్ఞానవైరాగ్యాది హీనుఁడగును. కావున శరీరశుద్ధి శంతశ్శుద్ధినిగోరి శౌచముగలవాఁడై యుండఁదగినది. శౌచము లేనియెడల బ్రత్యవాయముగలదనికూడఁ జెప్పఁబడినది. హరిత స్మృతి. శ్లో॥ త్యక్తశౌచం నరం దృష్ట్వా ప్రహసంతీహ రాక్షసాః॥ యతః పిశాచా భూతాని యేవాన్యే దుష్టచారిణాః॥ స్నానం దానం తథా భ్యానం మంత్రోక్త ర్థ విధిక్రియాః॥ మంగళాచారశాస్త్రాణి శౌచభి

ప్రస్థ నిష్ఠులూఁ జెప్పినట్లుగాఁ జూచుచున్నాఁడు గాఁకనునఁ జూచుచున్నాఁడు. విశాచములు మొదలగు దుష్టులు పరిహసించుచురనియు, శౌచహీనులైనచేసిన సన్నివేశము దానము భ్యాసము మంత్రజపము కర్మము మొదలగు నవి నిష్ఠులములగుననియు నిర్ణయముల యర్థము. శౌచహీనుని విశాచ రాక్షసాదులు పరిభవించి స్నానదానాదుల వలనఁ గలిగెడు ఫలమును జేతురు. క్లోఁ శుచిం దేవాశ్చ రక్షంతి రక్షంతి పితర శ్శుచిం । శుచేర్భిభ్యంతిరక్షంతి యేచాన్యే దుష్టచారిణః॥ శౌచముగలవానిని వేవతలును విత్పదేవతలును రక్షింతురు. రాక్షసవిశాచాదులు శుచిగలవానిని జూచి భయపడుదురని దీనియర్థము.

దీనివలన శుచిగలిగియున్న దేవానుగ్రహపాత్రుఁడగు విశాచాదులకు భయంకరంబగు నయినవాడై ధర్మ సంపాదకుఁడగును. హస్తపాదప్రక్షాళనానంతర మాచమనము చేయఁదగినది. శౌచ కృత్వాధ శౌచం ప్రక్షాళ్యసాదా హస్తాచ మృజ్జలైః కృత్వాపవీతసంహారం చేయజ్ఞః కాయసంయతః, నిబద్ధశిఖిశ్చచ్ఛ ద్విజ ఆచమనంచరేత్, అంతర్జాను శ్శుచాజేకే ఉపవిష్ట ఉదజ్జుఖః, ప్రాగ్వాబ్రాహ్మణతీర్థేన ద్విజో నిత్య ముపస్పృశేత్ ॥ శౌచమైన తర్వాతఁ బాదప్రక్షాళనము హస్త ప్రక్షాళనము జేసి యజ్ఞోపవీతము నుపవీతిగాఁ జేసికొని మాటలాడకుండ శరీరము కదలకుండ నితరమనన్కుఁడుగాక జట్టు ముడివైచుకొని బద్ధశ్చుడై మోకాళ్లలోఁగాఁజేతులుంచుకొని బ్రహ్మతీర్థమునుండి యాచమనము చేయఁదగినది. బ్రహ్మతీర్థమనఁగా నంగుష్ఠమూలమునఁ బెద్దరేఖ పుట్టినస్థానము. ఆస్థానము నుండి యాచమనము చేయఁదగినది. క్లోఁ గోకర్ణాకృతి హస్తేన మాషమాత్రజలంపి బేత్, తన్నన్యనమధికంవాపి సురాపానసమంభ వేత్ ॥ ఆపుయొక్క చెవివోల హస్తమును జేసి దానియందు మినుపగించుమునుగునంత జలముతీసికొని పుచ్చుకొనఁదగినది.

అంత కెక్కువగాఁగాని తక్కువగాఁగాని పుచ్చుకొన్నయెడల మట్టిపానము
తో సమానమగునని దీనియభిప్రాయము. దీనివలన మినుపగింజ మునుఁగు
నంతజలముతీసికొని గోకర్ణాకృతిగల హస్తముతో సుగుప్తమూలముగా
నాచమనముచేయవలెనని తెలియుచున్నది. శ్లో॥ హృత్కిరతాలుకాభిస్తు
యథాసంఖ్యం ద్విజాతయః, శుభ్యేర్కస్త్రీచశూద్రశ్చసకృత్స్నిష్టాభిరం
తతః॥ బ్రాహ్మణః డాచమనోదకమును నాభికిఁ బైగాఁ హృదయమువఱకు
వ్యాపించునట్లుగాను క్షత్రియుఁడు కంఠపర్యంతము వ్యాపించునట్లుగాను
వైశ్యుఁడు తాలుప్రదేశము (దవుడ) వఱకు వ్యాపించు నట్లుగాను శేయఁ
దగినదనియు స్త్రీశూద్రులొకమాటు తాలుపులకుఁ దగులునట్లుగను నాచ
మనముచేయఁదగినదనియు నభిప్రాయము. శ్లో॥ పక్వం సఫేనం కలుషం
దుర్గంధంచ సబుద్బుదం, ఉష్ణం సమృత్తి కాక్షౌరం త్యజే డాచమసేజలం॥
ఉకికినసీఘ్రను నురుసుగలసిఘ్రను గలుషితమైనసీఘ్రను దుర్గంధముగలవి
యు బుగ్గలుగలవియు వేడిగలవియు మట్టిగలవియు నుప్పువియు నై సనటి
తో నాచమనము చేయఁగూడదు.

నాగరఖండము .

— తృతీయాశ్వాసము —

కల ఆశ్రయవామమనివరగ్త్రాంకారభూత! గురుజనకదత్తా.

పాత్ర! పరిత్రచిత్ర! త్రిదేశ్యపద్మాతయుగశిష్యితచరణా!

— భూమి నాగరైమాహా త్త్యము. —

క॥ అవధతింపు మక్కభటుండు కాశకాదిమహామనులంగూర్చి “విపులాకారయు
శుశ్రూషకవాళకంబు నగు భూణగర్తం బాప్రదేశంబునన విరాజిల్లెడి, నందు సూదాస
భూపతి బ్రహ్మహత్యనుండియు గుషేణమహాపతి స్త్రీహత్యనుండియు విముక్తులై”
యని వచించుటయు నమృతాద్వయము.

ఆ॥ “బ్రహ్మహత్య యేల ప్రాప్తించె నతనికి? బ్రథమ మెందుకయ్యె బ్రహ్మహంత?

భూణగర్త మెటులఁబోగొల్పె నద్దానిగర్త మేమిది నత మెదెది?”

క॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు నూహుండిట్లనియె, “దేవదేవుండగుకూలి శిష్యుడు
లింగచారంబయ్యెనో యప్పు డతండు లజ్జావిప్రుడై పెద్ద గర్తంబొకడు తృప్తుకొని
యెత్తుకొని గానరాకుండునట్లందుఁ బ్రవేశించియుండె, నీవిధంబున నం దాగర్తం
తేజపడినయెడి, దాన సూదాసభూపతి పాపరహితుం డెటులయ్యెనో యదియును
వర్ణియింతు వినుడు.

కల॥ పరఁగను మిత్రపరమాండను ధరణీపతి రవిమలమనఁ, దద్ధార్మిక భూ

పరుశకు సూదాసుండను సురుచిరగుణుడైనయొక్క నూహుండుండెక,

చం॥ అతఁడు సువర్ణదక్షిణములైవమఖంబు లనేకము ల్పయ

న్నతి నొనరించి బ్రాహ్మణజనంబుల నెన్న నశక్యమా విహా

- పితములఁ దృష్టులం జలిపి పెట్టెను ద్వాదశవార్షికంపు ను
 త్క్రమణిక దాగమోక్తమగు కర్తవ్యతోడ నొకప్పు, దయ్యోడకో ౬
- కా॥ కూర్రాతుండును గూర్రబుద్ధియును రత్నోనాయకద్వంద్వ మిం
 ద్రాద బృథములుం బిశాచములు సాహాయ్యంబుగావింప న
 ట్లారబంబయి సాగుచున్న మఖమం దత్యలమౌళిద్రో మే
 దోరాఁ దత్త్వ మంద ట్లొక్కపరి యం దుచ్చెర్చి నాదంబులకో ౭
- కం॥ చొచ్చికవారై యటునిటు విచ్చలవిడిఁ బరువులిడుచు విపులస్థైర్య
 జెచ్చెరఁ బొట్టంబెట్టిరి యచ్చటిహారినికముల హరియించిరిగోక, ౮
- క॥ అయ్యోడల నొక్కపెట్టునఁ గుయ్యో మెట్టో యటన్న ఘోరనినాదం
 బయ్యజ్జ వాటి నగుటయుఁ జయ్యవ దీక్షం ద్యజించి సాదాసుఁడు తాకో ౯
- ఆ॥ బాణమెక్కు పెట్టి భటునిచ్చేసేబడ్డ విల్లుగొని సివంగిపిల్లనోలే
 నకురమాఁకపైకి నట్టె విలంఘించి చంపె వరుసఁబెట్టి చాలమంది, ౧౦
- కృత్వి॥ విశిష్టముని వల్లనా వలసినంత రత్నవిధికో
 నిశాచరవరూఢినికో నిరవశేషముం జేయుదుకో
 సుకీలుఁడగు నమ్మహీసుఁడు వధించె గ్రూరాక్షుఁ డా,
 నశక్త్య మెది హునిరా దవనమున్న భూజానికికో. ౧౧
- ఆ॥ కూర్రబుద్ధిఁగూడఁ గ్రోధతామ్రాక్షుండై భిన్న జేసుఁజేయ భీతి నరఁడు
 బ్రహ్మతేజుడైన పతి నెదుర్కొనలేక పాతె మిగిలియున్న బలముఁగూడి, ౧౨
- కం॥ పదపదీ యదియె విరోధము మదినిగుఱిని రాక్షసుండు మహాధి నానుకో
 దువముట్టిండుటకుం దగు నద నరియు చూర్చి శంబు నలఁజడి గుడువకో
 చ॥ దోరక దొకింతయేనియును దోషము వానికి, నవ్వసిష్ఠ సు
 త్కరుణ నిరంతరాయముగ ద్వాదశవార్షిక మైవసత్త మా
 నరపతి పూర్తి చేసి యభినందితుఁడౌచును బ్రాహ్మణాళి సు
 త్వరముఁబంపె ద త్తమఖదక్షిణపూర్వము గాఁగ నిండ్లకుకో, ౧౪
- చ॥ అట్లుపంచి వసిష్ఠుదిక్కు మొగంబై దోసిగొగ్గి ౧౫
- కం॥ బహుచేలిమిఁడుగా నీ కాచరితంబగును నేటి యాతిధ్యం బో
 యాచార్య! కరుణ నిచ్చట బోచేసి యనంతరమునఁ బొమ్మెటకేసికో, ౧౬
- చ॥ అఁవిని యమ్మనీశ్వరుఁడు “నట్టులె యాత” మటంచు నుండుడుకో

జనపతియాజ్ఞఁ బాచటలు చయ్యనఁ బాక ముపక్రమించి, రా
యనువు నెటో గ్రహించి నికషాత్మజవర్ణుఁడు క్రూరబుద్ధి య
ల్లనఁ జనుడెంచె నచ్చటి కిలావిభు ప్రాబుగ దీర్చికొంటుండు,

౧౭

కం॥ చనుడెంచి మునిమిత్తంబని శ్రద్ధను బచ్చమానమగు మాంసపుఁ గుం
డను లేవెఁ దత్సమంబగు మనుజామిషమును నునిది మఱియొక డచటకొ,

తే॥ అంత మధ్యాహ్న మగుటయు నవనివిభుఁడు సంయమిశ్రేష్ఠ పదనజములు గడిగి
య్యవిధి భోజనమువైట్ట నరకుండు తినియె వండివడ్డించు నవ్వాని వలసినన్ని,

౧౮

క॥ తినినపదార్థంబులతో మనుజామిషముండు మెఱిగి మనమున నుదయిం
చిన కనలు నణఁచుకొనలే కనియెను జనసాధుఁగూర్చి యమ్ముని యిటులకొ,

కం॥ “నరమాంసము తినివించితి నరపాల! నరాదుఁడటుల నాచేతనునీ
పరువైలఁ దెలిసిపోయెను, జరియించు నరాదుఁడగుచు త్కృష్టి నింకకొ”

చం॥ అనికేసియింపఁగాఁబడి యిలాధిపుఁ డమ్మునుజామిషంబురా
కను గడుగోఁగ నొక్కొకనిగాఁగను బిల్వఁగఁబంచి వంటవా
రిని నడుగంగ వారలును తేనికమొక్కి యిటుల్యచించి“తో
ఘనగుణ! మేమువండినదికాదిది యొప్పిధాలఁ జూచినకొ,

డం॥ కాదు మఱొక్కమానవునికార్యముగూడఁ దలంపనిద్దిమ
ర్త్యాదునిచెయ్య గావలయునయ్యదిగాఁటలైన దయ్యపుం
జైదము నేనికావలయు, సత్యమునారసిము న్న నంతరం
జేది సమస్తమైన నది యావొనరింపు ధరాపురందరా!”

చం॥ అనియిటుపల్కుచుండఁగ నె యంబరమార్గమునుండి సంయు
గాశనమునివచ్చి యయ్యది నికాచరుక్మకృతయౌటఁ దెల్పుడుకొ
జనపతి యవ్వసిష్ఠఁ బ్రతిశాపవిఘాతమహత్త్వజేతుఁగొ
దనము కరాఁజలిం గొనియెఁ దక్షణ మచ్చజలంబు క్రుద్ధతకొ,

కం॥ కాపోద్యతు సాదాసమహీపతిఁ బాడఁగాంచి యంత నెంతయుఁ గలహనో
ద్దిపకుండయ్యును ధర సాపనమతి నారదుండు తగ నిట్టనియెకొ,

కం॥ “కొట్టినను డిట్టినను బగపట్టినను దుర్గాగ్రామున బాప్రాణునెడ
కెట్టదలంపక దండము పెట్టఁగవలె తేనుకామి పృథివీలిలకొ,

కం॥ గురు విరఁడు నీళ్లు, నుటియుం బిహూబ్బుం, డట్లుగానఁ బ్రతికాపముచేఁ
బిహూకుఁ జేతఁబ్బము, మరలుచుకొను మింక నీడువతి ప్రితివాధా॥

కం॥ అనియిట్లునిపేధించుడు దివనాధపవిత్రజననదీపకుండగు త

బననాథుండు దుడకాంజలి తనదుపదాబ్జముల నేకధారగ విడిచెక,

కం॥ తత్త్వ కాపజలములు మొత్తముగం బడినమాత్రమున నా భూపా

లోత్తము పాదాబ్జము అడుకెత్తి కడుకొవల్లవయ్యె నేమందు నికక,

అ॥ అవిభంబుగాఁగ వారండు కల్యాణపాదుండగుటఁజేసి పాటలార ।

బల్కిమఁ దదాది కల్యాణపాదుండక పేరఁగూడఁ దలచు పిల్వబడియె, ౨౬

అ॥ సత్యమరయ కట్టు కాపమిచ్చుటకుఁగా సిగ్గుపకుచు నవ్వసిష్ఠఁ డవుడు

ధరణిపాటలోడఁ గరముబక్వాత్రాపమువను నిట్టులనియె మురివరుండు, ౨౭

కం॥ “వృథముగాకపించి యనర్థముపొల్పేనీనాడ నక్కట ! నిను నో

పార్థివ ! యెప్పటికిని నయథార్థముగా దెప్పదుక్తి, యాపేతువునకె ౨౮

ఉ॥ ఉండుముకొంతకాలమిటు లంగ్రవరారుండవై ధరిత్రి, నె

న్నుండల క్రూరబుద్ధి మరణింబునుగాంచును యుద్ధమందు నీ

నుండియ యన్న జొందెదు కృపాత్తమ ! నీవగలొంటిరూపముకొ

వెండియు” నంచు నిట్లు కరుణించి వసిష్ఠుఁడు పల్కుచుండఁగకె ౨౯

అ॥ ఊర్ధ్వకేశుఁడుగను, నక్రంగకేశుఁడుగా వత్తిధయఁకరుండుగ నయ్యె నార !

చిటికావేయువంత సేపటిలో తొండు పాటలంత పాచిపండ్లుగలిగి, ౩౦

అ॥ అట్లు లభిలతనువు నాసురమగుటయు జన్మములను జెఱచి చంపె ద్విబాల,

నసురభావ మానునట్టికే యిట్టుగా నసురజేవాధారు లగుట యరుదె, ౩౧

కం॥ మునివల్లె లన్నియును గొవకొని తగులంబైట్లు చటులఁ గుత్తికెబుద్ధికొ

జననాయకుండు కత్తు ప్రనుండై తనభూములందుఁ జరియించుటయుకొ ౩౨

చం॥ వినియొకకొన్ని నాకులకు తెన్నటివైరము సంకల్పించి దు

ర్మనుండగు క్రూరబుద్ధి పలుమంది సురారులతోడఁగూడి యా

ఘనఁడు నిరాయుధుండయి యొకానొక కావ వసించుపట్టునకె

జనియెఁ దదంతికంబునకుఁ జయ్యన నొక్కనిఁజేసి చంపఁగక, ౩౩

కం॥ చని కళ్లు సిగుంపులతోడను వారని జుట్టుకొని మాతాత్మగ దెసలకొ

నినదముదఁ బూరింపును నొనరించుచు నట్టహాస మొగి నిట్లనియెకొ, ౩౪

చంచామరము. "వక్త్రం సంవర్ణయన్ వాడవై మదగ్రహాన్
నిశాచరేంశు బల్మిబుట్టి నేలఁ గూర్చియుంటి ముఖ,
స్వశంస! దాని క్షణలము నేఁగు ప్రాప్తయ్యె, నీ
యశక్తనుష్టవత్సమెల్ల వ్యర్థయ్యె నెట్టికన్"

చ॥ అడవిని "కారదాభిరవవట్టులు నిష్ఫలమైమాట లే

లనియెడు, నోటబల్కునది యాచరణంబునఁ జాపువారి దు
ష్టనన!" అటంచు నొక్క పెనుకాళి సమూలముగాగఁబడి యా
దనుజునిపైకి కిట్టుకొని దక్షిణి నీరదగఁజేయుకన్,

36

కం॥ వాకిడును గొండొక మూతను దోడన పెకలించి వృషతితో డీకొనఁగన్

గ్రీడమెయి నెదురు నడచెను బాడైన యున్న మార్త బాధింపఁగన్,

37

కం॥ ఈవిధముగఁ నెదిబలలౌ నావీరలు కనిచునంగి యర్థంలేకవన్

గానించిరి బహువృక్షలయానహనుగు ఘోరయధ మశ్వభూమికన్,

38

అ॥ అంతఁ గొంతకడికి క్రాకుడుకా వాడు కౌండికావృక్షటి తేఁడు నేగఁ

ద్రిప్పి గిరగిరం బృథిగిమీఁదఁ బడవైచెఁ గరము పిండిపిండిగాఁగ నొడలు,

39

కం॥ కూరుండగు తద్రోజీవీతుఁడు చరణంబుఁజెందు మెటసె దనుకా

కారమునువీడి మహిమతి చారునిజా కారమెననె కావచ్చుకుండై,

40

లే॥ అంత మిగిలిన రక్తసులదఱుం దదవనినానుకుచుట్టును గవిసి రయను

వృక్షపాషాణయనుగు వృష్టిగరియ వృక్షచాక్షుడయగును నవ్వీరవరుడు

కం॥ యనునగరికనిపి వారిలఁ దనునగరికిఁ దానుబోయెఁ ద్వరితను కానీ

సముపేతబ్రహ్మహత్యత వ్యసహస్సునగోలుపోయె ఖృదతి కడకున్,

41

కం॥ ఒవలున నెలకొనియుండిఁ చెనువాసనమొదలుగాఁగఁ జిన్నములెల్లన్

బాడఁగాంచి యతనివేగడలుఁ గొడుకులు నవ్వారి యునుగుగొడుకులుగూడన్

అ॥ దూదూరమునకుఁ బొతినవారిలై యిట్టులనిరి యమృషీకుంఠగూర్చి

"తాఁకకయ్యయమ్ముఁ ద్వత్తనస్పృమై నలఘుకలవ మొలయఁగలదు మాట,

అ॥ బ్రహ్మహత్యపట్టి బాధించెడివి నిన్నుఁ గాన నవ్వసివత్తహనిఁ దిరిచి

జరుపుకొనుము రాజ! సరివిఁ బ్రాయశ్చిత్త, మందులన కుద్ధింపదఁగలవు,

చం॥ అనుటయు నమృషీరమణుఁ డమ్ముఁదిల్చి విదూరగుండయై

నినయముతోడ కిట్టులను "విత్త మహాత్మ తస్మీయస్కృపన్"

విహారుడయ్యె రాక్షసుడు, వీడితి కాముగూడఁ గనివా

తనువు కళావిహీనమయి తాఁగపట్టెనేమిహేతునో,

౪౬

కం॥ మెయియంతట దుగ్ధంధము బయలుపెడలె, నరయనములు బరువగుచుండెక
బ్రహ్మమందఁగిఁజుట్టి తఁయులె యసహ్యించుకొనుచు నను విడనాడక "

న॥ అనిన విని వశిష్టుండెట్లయె,

౪౭

కం॥ "చెఱచితి వెన్న జన్నము, బఱవం గుత్తుకలు కొఱికి యననీసురులకో

బరిహర్మితి, ననురుడవై జరిపి నీచర్య లివియ ట్కౌలమణి!

౪౮

అ॥ బ్రహ్మహత్య నిన్ను బాధించుచుండుట కిదియ కతముగాన నిందుకొఱకు

నిర్యముండనగుచు నింహంకృతి దీక్షమాత్రలాగరించు మఱనివాద!"

౪౯

చం॥ అనుటయు సంకతాత్మ్యుడయి యయ్యెదయందు ప, యాగముఖ్యపా

వనతమర్తిగ్ధరాజముల వారఁధ క్తిమునింగె గాని యా

రిని లిఖభార మించుకయుఁ దగ్గఱ, నవ్వుము గాదు మాంద్యముకో

తెలుకటికోధ యేసెడు వీడనా న పాననృమా గవున,

౫౦

కం॥ ఆయాత్మ్యములందున స్నాయుయగుచు నవ్వినమున సాదానమహి

నాయకుఁడు సకృమంతుఁడె ఖోయె జయతృరనామపురమున కొఱివో,

౫౧

కం॥ పోయి పిపాసయు తుంధ మార్గాయాసముఁ బెచ్చుపెరిగి త్యాకులపెట్టక

రేయిం బీడిటివేళను గోయి కటంచెఱుఁగ కందుఁ గూలెం దడవకో,

౫౨

కం॥ ఇలపరివ్రారితమగు నబ్బలుగ న్తుం గూలి యతఁడు బలశ్రమమున ॥

నల కేగుదెంచి యొకపరి తిలకించుటయును న్యకీరుదేనామునెల్లకో

౫౩

తే॥ కాలుసేతులు మొదలుగాఁ గలిగిఁజట్టి తువతువు లన్నియుం బాల నలకనయ్యె,

నడఁగె నుగ్ధంధమంతయు, నొడలినిండఁ గాంతియొప్పిడె, నలనర యంతమండ,

౫౪

అ॥ ఇట్టినినచుచేపా మిఁకింగి యాతె డు కొలదొలంగెఁనుచుఁ బలఁచుచుండ

హ్వహర్ధి నోలలాడించుచ తలో హేల గగనవాణి యిట్టులనియె,

౫౫

కం॥ ఏతత్తీగ్ధమహత్వముచేతన నీబ్రహ్మహత్య తీసింపెడు నో

భూతలనాతుక! కావున నీ లొంటినివాసమునకు నీరకు గుమికక,

౫౬

అ॥ ఇచట భూబిహూప మె నీ యెల్లప్పుడు కలకరుడవనించు త్పైతరేంద్ర!

తన్ని వాసమునకుఁ దగ మాసకివరాత్రి యందు ముఖ్యమైనయనాము భుజియె, గౌ

- ఉ॥ ఏషమహంబునందున మహీశురశాపమునకొ స్వకీయమా
 భామరపూర్వమైకీ భంగమువాటిలి సిగ్గునూర్చినో
 యాసమయంబునందున విభాంగనదౌ నెడఁబాటుతుండియా
 యాసమఁజెందు చంద్రదరుఁ డంగము సుఖవిత్ బావర్చుచున్ ॥ ౫౪
- ఆ॥ భూమియంతయునకు బోయియుండుటకుఁ గా గర్తమేరుజఁచెఁగాన నీది
 స్వపాపహరము త్మాపాల! యిదియే కరముగాఁగ భూమిగర్తరుద్యో ॥ ౫౫
- చ॥ అనియిటు లభవీధి వివరాటము సంతసమంది తీరదు స్వీ
 యనగరిఁ జేఁగాఁరిగె, నశ్యాసుముత్త ద్విసాంతుతిద్యుతిక
 గనగిని నాద బాష్పములఁ గాల్చుచు మొక్కిక్కిరిపురులుం బ్రజల్,
 మునికుఁ డౌ నశిష్ఠుఁడును మోదమునం జనుడెంచి యిట్లనెత్, ॥ ౫౬
- ఉ॥ తాపము, భాగ్యగిరుఁజేసినిదు బ్రహ్మహత్య వనె, యథా
 యోగ్యమైన కాంతిగలి యొడలు దీప్తమయ్యె, బై
 రాగ్యమాని నీవు చచ్చరాజ్య మెద్ది! యెచ్చటన్
 బ్రాహ్మతాఘమెల్ల విన్నుఁ బాఁఁగలిగెఁ జెప్పుమాన్ ॥ ౫౭
- చ॥ అనుటయు భూమిగర్తపు టుదంతము సాంతము స్వానుభూతిమా
 ననువునఁ జెప్పి వృద్ధులయినట్టి యమాత్యులొడ యోజనం
 బొనరిచి యచ్చహామనియు యొక్కరునంగఁ బ్రకర్తనాహ్వయున్
 దంతసుఖాతు రాజ్యమున స్థాపనఁజేసెను దర్శణంబునక, ॥ ౫౮
- తే॥ అట్లుస్థాపనచేసి యయ్యకనివిభుఁడు పూర్వచంద్రులతోడ నాభూమిగర్త
 మునకుఁ జని భూమిమా పాప్తమూర్తిఁ జిదితపముచేసి ముగితిగాంచె ద్వరితముగనె, ॥ ౫౯
- ఆ॥ నాటగోలనది నరలోకమునను భూమిగర్తమనంగఁ బొగడఁబడుచు
 స్నానదానముఖుఁ కత్తెర్కకృష్ణకల్పములఁ జెందఁగలిగి యుండె, ॥ ౬౦
- క॥ అటగృష్టచతుర్దశి నాదట శ్రాద్ధముపెట్టునెడలఁ దద్దినముననే
 యిటుపదితంముల వెతలుల కలుఁదితరములవెలాళ్ల కల్పాను సుగతుల్, ॥ ౬౧
- న ల ని ర్మి త చ ర్మ ము ం డా మా హా త్యము . —
- ఆ॥ చర్మముండ నలుగుఁ డ్రాపించెనొప్పట, నెప్పహేళ్యని మహానమిని
 భక్తిఁ బూజసేయుప్రజ కభిలేష్టముల్ శాశ్వతంపులుదవి సంఘటిరెడి, ॥ ౬౨

అ॥ వీర సేనుతుఁడు విమతతయాశహం దలఘుగుణయతుఁడు నలుండవంగ,
 దశ్శతీమతల్లి దయయనినా ఖ్యాత, పతికే బాణదయిత, మమతూత, ౨౬

౪౦॥ అశకుధాపతి కలిచే నావిత్తుండై సమీపందగు పుష్కలతోఁ
 గావలయననుచు జూపము పోవీణ్యంబొప్ప నాడెఁ బవలును రేయిన్, ౨౭

అ॥ వ్యసన క్షుడగుచు కలదనిబోధించుపాధుజనులనుడులు సోమగోపక
 సక్రమంబుగాఁగ సప్తాంగసహితజూ రాజ్యమెల్ల నోడె, రమణ వీడె, ౨౮

ఈ అట్లు సకలరాజ్యంబును నోటువడి వీరావతరవదనుండగుచుం బని నిష్ఠా
 రణ్యంబును బోవేనించి దుఃఖవ్యాకులిలేంద్రియందయి యాత్మగతంబున ౨౯

చ॥ విరయగు భీమభూమిఁది వేళ్ళముఁ జేరినచో నరణ్యసా
 స్థితభవమైన కష్టములు శివును యీ పెటసేక దొలంగు, ను ౩౦

కృతిమెయి ధారుణిక చునిన నా కది యుక్తము కాదుగాన నీ
 యానినను గన్పొంగిచవ నంతఁ దవంతఁజనున్ విదర్భకున్ ౩౧

చ॥ అనియట్లు నిశ్చయించుకొని యొక్కడ నిద్దుపోవుచున్న భా
 మిని విడనాడి యేగుటయు మేల్కని యాపె స్వపార్వ్య భూమున్ ౩౨

దశపతి గావరామి నమితంబుగ వదురి మెల్లమెల్లగన్
 జనె నొక ప్రోవపట్టుకొని చక్కగఁ దండ్రిగృహంబు చెంతకున్, ౩౩

చ॥ కలుఁడును నొంటికే దదవనయశంగుల గట్టలు చెట్టులుం బొడల్
 కలయఁజరి దుచుం గ్రమముగా బహుపాదపపటలంబులై ౩౪

తలలనహసాసూలలిగి పొల్పెడి కానలు పెక్కు దాటి య
 య్యలఘుమహాత్మ్యసంయతము హాకనాథుని తేత్ర మొక్క దన్ ౩౫

౪౦॥ కన గొడుగు మహావహమిదివయ్యెను నద్ది, వసుమతీదేవులు భ
 క్తిని వచ్చి నురేక్యరి పూజనమొనరుచుండిరపును సంగతులగుచున్, ౩౬

అ॥ అంతనతఁడు మృగ్గాయంబయ్యెప్పెడి చండముండధరను జక్కఁజేసి
 విభివకూశ్యదగుట వివిధంబులౌ ఫలమూలములకు దృష్టమం బొనర్చి ౩౭

ఈ రేదగ్రతలంబున శ్రద్ధాయుక్తుండును గృతాంజలిపుటుండును నై నివ్వఁబడి
 పలువిధంబుల స్తోత్రంబుచేయుటయు భక్తవత్సలయగు శ్రీదేవి ద్వంద్వ-బాసంగి ౩౮

తే॥ “వత్స ! నీచేయిస్తోత్రంబువలన నేను సంతసించినదాన నీసమఁగుచుండు,
 గాన నీమానసంబునఁ గలిగినట్టి కోర్కె యెదో చెప్పి నావల్లఁ గొనుము దాని” ౩౯

ఆదేవామృతరసము

ఇది సిద్ధులచే మతదేశానుసారముగా వనమాలికలచే తయారుచేయబడి మనుష్యులకు వచ్చేది సకలభోగములదిర్చి యనేక యోగ్యతాపత్రికలను బంగారుమెదల్పులనుబొంది వేసఁజేయ విక్రయము యన్నది. యేవ్యాధికిని పథ్యమకర్తలేదు.

యీ ఆదేవామృతరసముచే నిక ర్తించనివ్యాధి ప్రారబ్ధమొక్కటియేనని చెప్పవచ్చును, పెయ్యెల నొక్కసారి నీవి పరీక్షించి చూచిన మీకే సంశయముదీరును. యిదివరకేవేదలు సంపూర్ణముగా పరీక్షించికొనియాడిరి. యీయోగ్యముచే నిక ర్తయిన వ్యాధుల నీక్రింద నుదహరించుచున్నాము.

1 పేగు	18 బలహీనము	34 గుండెనొప్పి
2 కలరా	19 నోటికంపు	35 కీళ్ళనొప్పలు
3 ఇకాపూయింజా	20 గుల్మం	36 సానపుండు
4 విమజ్జనం	21 స్త్రీకుసుమవ్యాధులు	37 రొమ్మునుడి
5 తుయ	22 పసిలిడ్డల ఉబ్బునము	38 నరుకుడుగాయం
6 సేహము	23 నెత్తురొంగ విరోచనము	39 మూసతీట, దురద
7 కామెరు	24 కోరింతదగ్గు పొడిదగ్గు	40 పొగగడ్డలు
8 పిత్తము	25 రుతుశూల	41 చెయకులు
9 సన్నీపాకము	26 కడుపుబ్బరం	42 చెడుకురుపులు
10 దగ్గుడెకము	27 మలబద్ధకం	43 పండ్లనొప్పి, పుట్టివల్లు
11 ఉబ్బునము	28 వ్యాధిచేసంభవించు	44 చెవిపోటు
12 వాతము	29 పుత్రవాతము	45 మామపోటు
13 ఆజిర్ణం	30 మాండ్లము	46 నరణములు
14 భేదలు	31 వాపు	47 శిశురుగడ్డలు
15 నకలజ్వరములు	32 మేవాగ్రంధులు	48 తెలుకాటు
16 తలతిరుగుడు	33 తలనొప్పి	49 పిల్లలవండు కర్పాసి
17 పులితేవులు		50 పొర్రంభకుమ్మ

1 వకటి మొదలు 30 ముప్పదివరకుండు వ్యాధులకు నీళ్ళు, చాలు, కాఫీ, మగ్నత్, సోడా మొదలైనవాటిలో మూయువ్వుము అనగా యెవనికేదియభ్యాసమో అది ఒకజొన్నలో యీయోగ్యము శంకుమొదలు రోగాతికేయమునుబట్టి అయిబొట్టవరకు వేసి లోపలికి పుచ్చుకోవలసివది. 31 మొదలు 50 వరకుండు వ్యాధులకు వైన రాచి 15 నిమిషములలో గుణము నిచ్చును. కరివవ్యాధులకు కొంచెము నిదానముగా గుణమునిచ్చుచుగాని తేకపోదు. మెత్తనిదా లయందు రాచినపుడు మంటగా నుండుట కొంచెముబుట్ట మొదటిదిసమునందు గలుగును. వెంటనే నివర్తించును. చుంటుండు తాళలేనివారు మంచిగంధములో 3 తిప్పి వ్రాయవచ్చును.

మాండ్లము సన్నీపాకము కంటిపొరలకు తిప్ప వదితర వ్యాధులకు అనగా కంటివ్యాధులకు రెప్పలపైవ్రాసినచాలును.

పెద్దపెద్దయోగ్యగ్రస్తులను డాక్టర్లును మాకనేక సర్టిఫికేట్లునిచ్చియున్నారు. గాన గుణ మైనవెంటనే తమరును దయచేయగలందులకు గోరుచున్నాము. అన్ని బొట్లను యేజంటుకావల యును మంచికమీవక యివ్వబడును. వివరమునకు గాని మందునకు గాని యాకింది విలాసము లకు వ్రాయదు.

దేవామృతరసం అళుకు పొర్రైపురు,
 1 జొన్నబుడ్డి 1 క రు 2 - 0 - 0 ములుకుట్ల నరసింహాచార్యులుగారు,
 1 జొన్నబుడ్డి 1 క రు 1 - 0 - 0 కరూరు, తిరుచినాపల్లిజిల్లా.
 గౌతమములు బుట్టివారాయణశాస్త్రిగారు
 శ్రీరంగములు ఇంగ్లీషునగాని, తెలుగునగాని వ్రాయును, చేబోలు, గుంటూరుజిల్లా.

ప్రభావబోధకులు.

1 శ్రీ శ్రీ జగద్గోర విహాసాత్ స్వామలవారు.

2 రాజా బెల్లపురవల వెంకటరాఘవేంద్రరావు బహద్దూర్,

జాగీరుదారుగారు, నవాబుపేట.

3 బాకరాజు పరాంకుళరావు దేశముఖుగారు, యాదవరం

ఈ నెల సామ్యుచెల్లించిన చందాదారులు

౧ రాజా మంత్రప్రెగడ భుజంగరావు బహదరు,

జమీందారుగారు, ఎలూరు.

౨ చింతలపాటి రామమూర్తిశాస్త్రిగారు, గుడివాడ.

3 శంకరమంచి అన్నయ్యశాస్త్రిగారు, చినవోగిరాల.

౪ లంకా అంబయ్యశాస్త్రిగారు, అంబాపురము.

ప్రకటన.

దుందుభివాను పం||ర శాస్త్రివరమాసారంభమునండి ప్రకటింపబడును.

ఆయుర్వేద ప్రకాశిక

(ఆనునొక వైద్యమాసపత్రిక)

సంపాదకుడు—బులుసు దుర్గావిసావరావు.

ఇహ్యుధి కేవలము వైద్యులకే కాక ఆరోగ్యమును గోరునెత్తెడివారుడ మిక్కిలి సహకారి. ఇందు సుప్రసిద్ధప్రాచీనాధునికాముల శ్రేష్ఠ గ్రంథములను భాషాంతరికరణములు, వివర్ణనములు, పరిశోధనలు, సందిగ్ధములుగానున్న వివిధవిషయముల నిజానిజములు, ఆరోగ్యనూత్రములు, బోవధకల్పనలు గృహవైద్యము, నిదానము, శారీరశాస్త్ర విషయము, మొదలగు వైద్యసంబంధములగు, పర్యవేషము లిందు ప్రకటింపబడును. సునుక వేయేలకి ఈపత్రికల జరుపుచుండిన శ్రేష్ఠరహస్య శ్లోరలో నాయుర్వేదమునకుంచి పరిచయము కలుగునట్లు కేవలశ్రీయను శంకేహములేదు. చందా పం|| రూ. 2.

ఆయుర్వేద ప్రకాశికా కార్యస్థానము, గుంటూరు.

V. B. — చరక సంహిత చికిత్సాస్థానము మాసమునకు నవమారు ఒకయథాయము చొప్పున ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వముగా ప్రతిసంచియందును ప్రకటింపబడును.

అభినవవర్ణనము

కతి? కాధిపతి :—జానపాటి పట్టాధిరామకృష్ణి.

ఇ యొకమాసపత్రిక, ఇందుఁ బ్రచీన నవీనాంధ్రప్రబంధములును, మౌఖ్య విశ్వకాండములును వివర్ణనములును విశ్వావిషయిక పాతవీషయిక వ్యాసములును బ్రకటింపఁబడును. ప్రాచీనములను లగు తాత్కాలిక వ్యాసములవలననే గానగో సానరముగాక చందా చాతుర్యముగొన్ని క్రంభములుమాడఁ జలవడును. చందా నం॥ 18 రు 2.00

ఈ కార్యస్థాపనమున వెల్లడిదొరకు పుస్తకములు.

1 అశ్వమేధాశాస్త్రవిషయము	...	0	4	0
2 కరిశ్శోధానిఁ [ప్రాచీన విశ్వకాండ] ..	...	0	4	0
3 వ్యాస తి కాపరిణయ నాటకము	...	0	4	0
4 కంసకథ నాటకము	...	0	8	0
5 చమత్కారములని [నింహాద్రి పంకటాచార్యులు]	...	0	4	0
6 విరూపాక్షవీరగురువలంపర	...	0	2	0
7 వీధిగీతలు [సుమతికథకమునకు ఖగ్గులము]	...	0	2	0
8 విశ్వబ్రాహ్మణశబ్దఖండనము, బ్రాహ్మణశబ్దనివారము	...	0	2	0
9 విగ్రహారాధనఖండనఖండనము	...	0	4	0
10 చిత్రారణ్యలాతీర్పు వివర్ణనము [కతి? కాధిపతి]	...	0	4	0
11 సంగదోషము	...	0	2	0
12 గురిగింజ	...	0	1	0
13 పులిందాచినానాము [కతి? కాధిపతి]	...	0	4	0
14 జన్మలసిద్ధికథాము	...	0	1	0
15 కమాండలవారి [తంగడ కామకృష్ణకవి]	...	0	4	0
16 లక్ష్మీవిలాసము [రాయప్రభు కృంకటవతి]	...	0	4	0
17 సర్వాంశాపేక్ష కథావిధానము [వియవతి కృంకటవతి]	...	0	8	0
18 వశ్యాంశుకృష్ణం	...	0	2	0
19 పశ్యశబ్దవిచారము	...	0	2	0
20 పురశ్చరణము	...	0	2	0
21 శంకరాచార్య చరిత్ర	...	0	14	0
22 కళ్యాణానివాసఖండనము	...	0	8	0
23 వర్ణప్రకరణము	...	0	2	0
24 సుందరకావ్యరచనము	...	1	2	0
25 తులనాంధ్రీకావ్యంద్రీకవిత్రము	...	0	10	0
26 తిరుపతితెనక పీఠ్యంత కృతము	...	0	1	0
27 భావనాంతర-అంగీకరణము	...	2	0	0
28 స్వాంధముదోపురానాథుల కార్యఖండనము	...	0	2	0
ద్వితీయాశ్వాసములు	...	1	0	0

అభినవవర్ణనము, కార్యస్థాపనము,
జానపాధు, పీఠామరాళ్ల పోస్టు,
గుంటూరుజిల్లా.